

WAAR LEGGEN FILMMAKERSSYMPOSIUM WE DE LAT?

DE RESULTATEN VAN DE ENQUÊTE ONDER REGISSEURS, SCENARISTEN EN ACTEURS
FILMMAKERSINITIATIEF 2018 | 27 FEBRUARI 2019 | EYE FILM MUSEUM

WAAR LEGGEN FILMMAKERSSYMPOSIUM WE DE LAT?

DE RESULTATEN VAN DE ENQUÊTE ONDER REGISSEURS, SCENARISTEN EN ACTEURS
FILMMAKERSINITIATIEF 2018 | 27 FEBRUARI 2019 | EYE FILM MUSEUM

INHOUDSOPGAVE

- 5 Woord vooraf
- 6 De hoofdpunten
- 6 Wie en wat
- 7 Wat vind je van de Nederlandse film?
- 13 Hoeveel Nederlandse films zijn uitschieters?
- 14 Waar staat de Nederlandse film internationaal?
- 18 Wat vind je van het Nederlandse scenario, het werk van de Nederlandse regisseur en het spel van de Nederlandse actrice/acteur?
- 21 Hoe zou je jezelf als Nederlandse filmmaker typeren en hoe beoordeel je de artistieke vrijheid die je krijgt?
- 26 Wat heb je nodig om je werk zo goed mogelijk te doen?
- 27 Wat vind je van het vertrouwen dat je krijgt?
- 27 Wat vind je van de inhoudelijke invloed van anderen?
- 29 Hoe wordt een eigenzinnige houding gewaardeerd?
- 29 Zie je een verband tussen een eigenzinnige houding en de kans op werk?
- 31 Kun je voldoende je eigen ideeën ontwikkelen en uitvoeren?
- 31 Anticipeer je op de wensen van anderen?
- 32 Krijg je voldoende tijd om je werk goed te doen?
- 33 Hoeveel extra tijd zou je nodig hebben?
- 33 Kun je voldoende vaart houden in de ontwikkeling van je werk?
- 33 Hoe wordt het productiebudget vastgesteld?
- 34 Wat vind je van de omstandigheden tijdens het draaien?
- 35 Hoe kan de kwaliteit van je werk optimaal tot z'n recht komen?
- 36 Kun je uit je inkomsten creatief ondernemen?
- 36 Wat bepaalt de keuze voor nieuwe projecten?
- 38 Wat zouden filmmakers anders kunnen doen om hun werk naar een zo hoog mogelijk plan te tillen?
- 41 Wil je nog iets toevoegen?

WOORD VOORAF

‘Filmmakersinitiatief 2018’ is in het najaar van 2018 ontstaan vanuit de behoefte aan een debat over de kwaliteit en culturele betekenis van de Nederlandse film. Om te peilen hoe filmmakers daarover denken en om inzicht te krijgen in het klimaat waarin zij werken, heeft Filmmakersinitiatief 2018 hierover een enquête opgezet. Deze enquête is onder de leden van het Dutch Directors Guild, het Netwerk Scenarioschrijvers en acteursbelangenvereniging ACT verspreid. Deelnemers hadden tussen 20 december 2018 en 11 januari 2019 drie weken de tijd om te reageren, waarbij hun anonimiteit werd gegarandeerd. 292 filmmakers reageerden op de lijst multiple choice-vragen waarin hen werd gevraagd een oordeel te vellen over de kwaliteit van hun eigen werk en de omstandigheden waarin dit tot stand komt. In open vragen werd daarnaast steeds ruimte geboden voor toelichting. Daarvan is uitgebreid gebruik gemaakt, getuige de 316 pagina’s aan inzichten over de huidige filmpraktijk die dat opleverde. Wat ons in de reacties op de enquête opviel, is dat filmmakers in hun oordeel vaak relatief mild bleven in vergelijking tot de toelichting die ze daarbij gaven. Dit boekje is een bloemlezing uit de antwoorden, die de algemene strekking daarvan weerspiegelt.

Filmmakersinitiatief 2018

een initiatief van
Arno Dierickx (regisseur, scenarist),
Maarten Treurniet (regisseur, scenarist),
Sytske Kok (scenarist, regisseur),
Gijs Scholten van Aschat (acteur) en
Karin Wolfs (filmjournalist).

Het Filmmakerssymposium wordt
mede mogelijk gemaakt door de
Akademie van Kunsten en
Eye Filmmuseum.

DE HOOFDPUNTEN

De belangrijkste uitkomsten van de enquête onder filmmakers op een rij:

Nederlandse filmmakers vinden de kwaliteit van Nederlandse speelfilms doorgaans middelmaat. Van de respondenten geeft 87% aan de kwaliteit van Nederlandse speelfilms doorgaans van gemiddelde (54%) tot ondermaatse (33%) kwaliteit te vinden. Gevraagd naar de culturele betekenis van de Nederlandse speelfilm, beoordeelt 75,2% die als onvoldoende (43,1%) tot gemiddeld (32,1%). 83,5% geeft aan dat de Nederlandse film internationaal gezien achterloopt.

Nederlandse documentaires komen een stuk beter uit de bus: daarvan vindt het merendeel (65,5%) van de ondervraagden het niveau goed. Dramaseries zitten ertussenin: 76,4% beoordeelt die als gemiddeld (45,8%) tot goed (30,6%).

Van de ondervraagde filmmakers zegt 64,7% in het huidige Nederlandse filmklimaat hun eigen ideeën onvoldoende te kunnen ontwikkelen en uitvoeren. Ruim de helft (59,3%) noemt de artistieke vrijheid om te maken wat zij zelf kwalitatief belangrijk of betekenisvol vinden beperkt (42,6%) tot zeer beperkt (16,7%).

79% van de ondervraagden vindt de kwaliteit van het scenario over het algemeen gemiddeld (40,4%) tot onvoldoende (38,6%). 62,7% geeft aan als maker doorgaans onvoldoende tijd te krijgen zijn werk goed voor te berei-

den en uit te voeren. 74,8% zegt daarvoor in verhouding tot de huidige praktijk een kwart (35,5%) tot de helft (39,3%) meer tijd nodig te hebben. 73,1% geeft aan dat het productiebudget tevoren vastligt en taakstellend is, waar 18,5% vindt dat inhoud en kwaliteit leidend zijn bij het bepalen van het productiebudget.

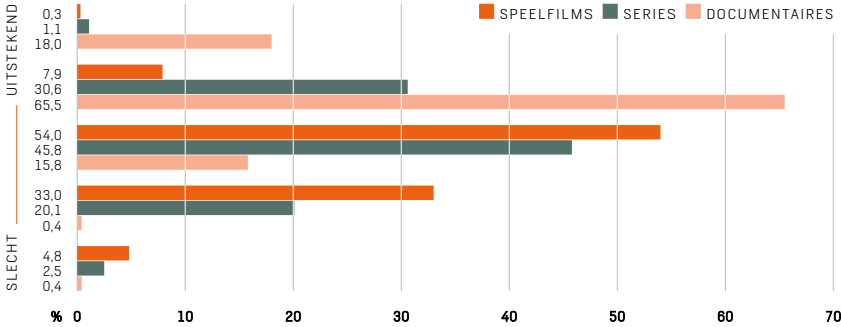
WIE EN WAT

De enquête is verspreid onder de leden van het Dutch Directors Guild, het Netwerk Scenarioschrijvers en Acteursbelangenvereniging ACT. Van de 292 respondenten is 48,3% acteur, 44,1% scenarist en 42,0% regisseur; omdat respondenten meerdere disciplines konden aanvinken zorgt dat voor overlap. Bijna de helft (47,8%) van de respondenten is ruim 20 jaar werkzaam in de filmsector; iets minder dan een kwart (22,5%) tussen de 10 en 20 jaar; en ruim een kwart (29,8%) minder dan 10 jaar. Het merendeel van de respondenten (73,3%) maakt zelf speelfilms; 67,5% maakt dramaseries, 45,8% commerciële, 39,9% tv-programma's en 31,5% documentaires, waarbij ook hier weer sprake is van overlap omdat meerdere antwoorden mogelijk waren.

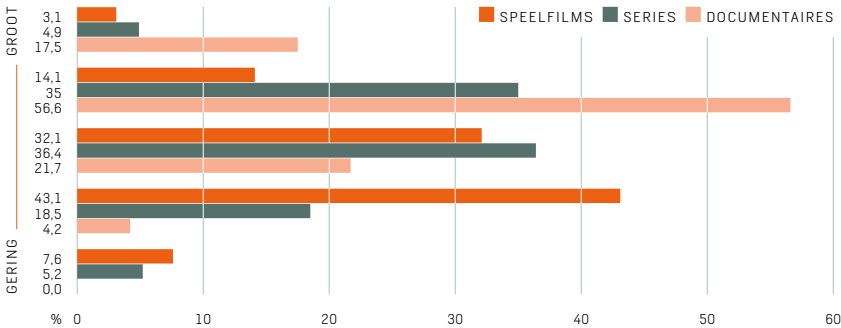
Bij de weergegeven quotes vermelden we de herkomst aan de hand van een letter: **S** = scenarist / **R** = regisseur / **A** = acteur / **N** = niets aangegeven. Meerdere letters betekent dat iemand in meerdere functies werkzaam is.

Wat vind je over het algemeen van de kwaliteit en culturele betekenis van de huidige Nederlandse film?

Tabel 1 KWALITEIT

Tabel 2 CULTURELE BETEKENIS

SPEELFILMS

‘Ik geloof dat Nederlandse films en series onze eigen identiteit reflecteren en dat ze visie op onze cultuur vormen. Visuele kunst confronteert ons met wie we zijn en waar we staan, waar onze identiteit begint en eindigt. Wat is een samenleving en wat voor rol speel je daarin? De verhalen die we in Nederland verfilmen zijn (hopelijk) een bijdrage aan een al dan niet collectief gevoel van geschiedenis, heden en

toekomst van de pluriforme Nederlandse identiteit.’ **R/A**

‘We zijn een klein land, er zal altijd weinig geld zijn, laten we dan alsjeblieft in ieder geval ons best doen om keihard te knallen met de mogelijkheden die we hebben, in plaats van in de middelmaat te blijven hangen. Ik heb vertrouwen, want ik zie een enorme hoeveelheid talent, maar men moet niet zo fokking bang zijn.’ **S**

‘Ik ken weinig mensen die meer dan twee of drie Nederlandse speelfilms per jaar bekijken. En bijna nooit zijn ze echt door die films geraakt.’ **S/R/A**

‘Ik merk dat ik liever naar buitenlandse films ga. Nederlandse films voelen te vaak als huiswerk.’ **A**

‘Het is allemaal dezelfde brave eenheidsworst. Er zit geen ziel in.’ **R**

‘Zowel bij de kleinere auteursfilm als bij de grotere commerciële films haalt Nederland niet het niveau van de Scandinavische landen, België en Duitsland.’ **S**

‘Urgentie en actualiteit ontbreekt.’ **S**

‘Ik vind dat de Nederlandse film op dit moment te braaf is. Er worden te weinig uitgesproken films gemaakt. Om van belang te kunnen zijn binnen het culturele aanbod in Nederland moeten we durven provoceren, experimenteren en originelere keuzes durven maken.’

‘Te veel romkoms, geen originele scripts, slechte dialogen, het gemiddelde van het gemiddelde, één groot compromis, niet gedurfd, geen eigenheid op een zeldzame uitzondering na.’ **A**

‘Kwaliteit vind ik in het algemeen ondermaats. Tegelijkertijd nemen bezoekersaantallen toe, waarmee het belang van deze ondermaatse kwaliteit toeneemt.’ **A**

‘Te weinig maatschappelijke thema’s en ontwikkelingen of menselijke dilemma’s zijn onderwerp van films.’ **A**

‘Het is als maker bijzonder moeilijk dat te maken wat je wilt. Het loopt over teveel schijven, teveel inhoudelijke compromissen, te weinig financieringsmogelijkheden met name ook in de ontwikkeling. Daardoor weinig mogelijkheden om authentiek werk met een sterke stem te maken.’ **S/R**

‘Elke film is natuurlijk een reflectie van het actuele culturele aanbod, maar de Nederlandse speelfilm is meer van betekenis voor kaartverkoop dan voor aandrijving van cultuur.’ **A**

‘Films lijken steeds meer een manier van geld verdienen. Het wordt hierdoor een vluchtig medium dat te weinig een spoor van betekenis achterlaat.’ **A**

‘De inhoud wordt teveel ondergeschikt gemaakt aan vorm en opbrengst.’ **A**

‘Het komt zelden voor dat er op een spannende manier vorm wordt gegeven aan relevante maatschappelijke discussies. Ethische kwesties worden filmisch niet op scherp gezet (oftewel: vorm en inhoud versterken elkaar niet). De meeste filmmakers, producenten en financiers gaan risico’s uit de weg door radicale keuzes te vermijden of af te zwakken. Klassieke verhaalstructuren worden slaafs gevolgd, in plaats van dat ermee wordt gespeeld.’ **R**

‘Veel bioscoopfilms zijn onderhevig aan grote druk wat betreft bezoekersaantallen. Hierdoor wordt er weinig risico genomen en vooral gekeken naar of de film succesvol kan zijn.

Mijns inziens worden echt succesvolle films gemaakt door juist veel vrijheid te geven aan de kunstenaars. Bovendien wordt er veel te weinig aandacht gegeven aan het voortraject voor de acteurs. Er wordt nauwelijks gerepeteerd waardoor de rollen weinig kans krijgen echt verrassend uitgewerkt te worden.' **A**

'De meeste Nederlandse films reflecteren het leven van de bevoorrechte groep mensen die de films maken en het poldermodel van het Filmfonds. Het is veilig werk met weinig durf en matige maatschappelijke of internationale relevantie. Echte eigenzinnigheid en expressie wordt vaak de kop ingedrukt omdat het niet binnen het vocabulaire of de regels van de fondsen past.' **R**

'Het is opvallend hoe veel Nederlandse films telkens dezelfde problematiek aansnijden - de dood, de pijn van verlies, relatieproblematiek, derdigers in midlifecrisis die kampen met identiteitsvraagstukken - en daarbij op heel particulier en sentimenteel niveau blijven hangen, zowel in vorm als inhoud.' **R**

'Ik denk dat - hoewel we over veel kwaliteit en talent beschikken - het aanbod veel te eenzijdig is. Er is een te grote afscheiding tussen zogenaamde arthouse cinema en commerciële films: de arthousefilms zijn niet toegankelijk genoeg, en de publieksfilms kennen te weinig originaliteit. Een land als Nederland zou veel meer een mix tussen art en commercieel

moeten genereren. En dat gaat uiteindelijk over inhoud. Arthousefilms zijn doorgaans saai en publieksfilms plat en weinig origineel. Bij *The Godfather* voer je ook geen discussie over of het nou kunst is of niet, het is gewoon goed.' **S**

'Ik denk dat de Nederlandse film zich beperkt tot aan de ene kant romkoms en komedies die karikaturen zijn van de samenleving en aan de andere kant arthousefilms die te navelstaarderig zijn om door te dringen tot de cultuur. De nietszeggendheid is oorverdovend.' **R**

'Een enkele film maakt een statement, probeert iets nieuws of stelt wat aan de kaak, het merendeel zijn films waar je uitsluitend ter vermaak naar kan kijken en die je de volgende dag weer bent vergeten.' **A**

'Veel producties conformeren zich teveel aan de door de subsidiënt gedicteerde politiek correcte inhoud.' **S**

'In zijn algemeenheid wordt vooral mainstream film gesubsidieerd, die markante makers met lege handen laat.' **S/A**

'Ik vind binnen het huidige aanbod de Nederlandse film veelal een slap aftreksel of poging tot imitatie van films uit andere culturen - films die wèl oorspronkelijk zijn - waardoor ik die films doorgaans liever bezoek dan me te irriteren aan een slecht geproduceerde imitatie van Nederlandse bodem - uitzonderingen daargelaten natuurlijk!' **A**

‘Het zijn eenheidsworsten. Romkoms. Teveel dezelfde acteurs. Een heel mager beeld van wat publiek zou aanspreken overheerst.’ **S/A**

‘Er is geen traditie, geen behoorlijke opleiding; alle instanties in deze falen.’
N

‘Op scholen en in onderwijsprogramma’s is er amper aandacht voor film.’
A

‘In het Nederlandse speelfilm-aanbod herken ik de maker niet. Het maakt bijna niet uit wie het geschreven of gemaakt heeft. Het is inwisselbaar.’

S/R

‘Het ontbreekt de Nederlandse film aan lef, aan eigenheid. Het is allemaal zo netjes, en niet origineel. De enige filmmaker die hier een uitzondering op is, heet Alex van Warmerdam. Die heeft een geheel eigen stijl.’ **A**

‘Producenten bekommeren zich vaak niet echt meer om de uitbreng, want het geld verdienen zij aan de voorkant; dat wordt uit het financieringsbudget van de film zelf gehaald. De zichtbaarheid van kleinere culturelere films is lang niet groot genoeg. De grotere arthouses in de kleinere gemeenten moeten het vaak zonder structurele subsidie stellen met als gevolg dat die zich ook richten op de kaskrakers die zich reeds mainstream bewezen hebben.’ **S/R**

‘Inhoudelijk heeft het Filmfonds een te grote stem, niet alleen via consulenten, maar ook omdat het zich richt op producenten. Met dit beleid geeft het

fonds de producent de zeggenschap op wat er gemaakt wordt en voor welk budget.’ **S/R**

‘Ik vind het jammer dat ik weinig makers hoor zeggen dat met zijn of haar film het genre van de Nederlandse film opgerekt, vernieuwd, verbeterd gaat worden. Dat we met z’n allen die ambitie blijikbaar nauwelijks hebben, voelen of uitspreken. Op veel vlakken loopt het in mijn ogen al best wat jaren mis met de Nederlandse film. Ten eerste lijkt er in de selectie en toekenningen voor zowel de mainstream films als de meer arthouse-films geen overkoepelende visie te zijn. Of de visie moet gericht zijn op kansen voor iedere maker wat natuurlijk een groot goed is maar niet altijd het beste voor de kwaliteit van de Nederlandse film en vooral niet handig voor de internationale profilering van Nederlandse films. Dan: het redelijke commerciële succes van de romkoms en familiefilms is belangrijk, maar waarom bij deze producties de artistieke ambitie zo laag wordt gehouden vind ik onbegrijpelijk. Vaak is te weinig ontwikkeltijd er de oorzaak van dat het net niet goed, net niet ontroerend, net niet meeslepend is.’ **S**

‘Nu wordt er neergekeken op de speelfilm, ook vanuit de industrie.

‘Het enthousiasme, de expressiviteit moet weer terugkomen. Een revolutie is nodig.’ **R**

TV-SERIES

‘Er wordt veel gemaakt in de wereld en meer en meer komt kwaliteit bovendrijven door steeds meer concurrentie van partijen als Netflix en daar ben ik als maker en als kijker alleen maar blij mee.’ **A**

‘Ik vind dat de dramaserie echt een inhaalslag heeft gemaakt. Dat gebeurde internationaal natuurlijk ook. Wel is er mijns inziens nog een wereld te winnen als het gaat om autonomie. Er wordt veel gekopieerd. Momenteel gaat het - uitzonderingen daargelaten - bijna uitsluitend over drugs en de onderwereld.’ **A**

‘Series doen het beter wat betreft een balans vinden in commerciële aantrekkingskracht en culturele relevantie. Toch ligt de lat wel erg laag bij series; als het de kijker vasthoudt is het al een hele prestatie blijikbaar. Er wordt nog veel te weinig thematische en karakterologische diepgang gezocht (en gevonden).’ **S/R**

‘Nederlandse series bepalen meer dan films het debat. Maar kunnen zelden concurreren met het grote internationale aanbod dat kwalitatief van een hoger niveau is. Dat heeft deels te maken met beperkter budget, maar ook met gebrek aan originaliteit en vernieuwing.’ **S/R**

‘Wat ik jammer vind (en dat zeg ik niet alleen uit eigen belang als acteur/actrice maar ook als kijker) is dat veel series een variatie zijn op elkaar met steeds dezelfde mensen die soms in

meerdere series tegelijk te zien zijn. Ik vind het aanbod niet slecht, maar het is vaak niet origineel en gedurfd. Veel van hetzelfde.’ **A**

‘Drama op tv - anders dan op het grote scherm - riskeert een enkele keer een uitstapje naar iets vernieuwends, maar meestal wordt teruggeregpen op iets wat zich al bewezen heeft in een andere taal. ‘We willen een Nederlandse *Stranger Things*’, daarbij volledig uit het oog verliezend wat het origineel bijzonder maakt. Het gaat om kijkcijfers, waardoor risico, vernieuwing, eigenheid en eigenwijsheid niet gewenst zijn.’ **S**

‘Dramaseries hebben te lijden onder een archaisch en achterhaald omroep-apparaat: iedereen wil inspraak, publieksgroepen moeten bediend, kijkcijfers tellen, de middenmoot bepaalt. Eigenzinnige visies worden niet omarmd maar gewantouwd.’ **S/A**

‘Er zijn genoeg mensen met goeie ideeën, maar die worden te weinig gehonoreerd. Ook door het bureaucratistische dramaturgenstelsel dat we hanteren.’ **S**

‘De aankondiging van het hoofd drama NPO van minder drama voor meer geld via een strengere poortwachter in de vorm van één persoon leidt tot veel onrust en zelfs angst onder makers.’ **S/R**

‘De rol die drama zou kunnen spelen als vormgever van tv-kijkend Nederland laten de netmanagers liggen door zich te verschuilen achter het non-ar-

gument “we denken niet dat het Nederlandse publiek zich kan identificeren met een zwarte hoofdrolspeler in een Nederlandse tv-serie.” Erg jammer.’ **A**

‘Voor de relatie tussen budget en kwaliteit geldt hetzelfde als bij bioscoopfilms. Er zit een handvol bange beslissers aan de knoppen (NPO/omroepen). Veel kwaliteit sterft een vroege dood.’ **S**

‘De series doen geen moeite iets over (de contradicties van) het menselijk bestaan of over Nederland te melden.’ **S/R/A**

‘Nederlandse series missen ook een signatuur. Investeer in nieuw talent! Kleur buiten de lijntjes.’ **S/R/A**

‘Ik denk (mede door ervaring) dat er meer tijd moet worden besteed aan het schrijfproces. Vaak krijgt een serie groen licht voor productie omdat er op korte termijn een bepaald tijdslot van een omroep moet worden gevuld. Dat houdt dus in dat de kwaliteit ten koste kan gaan van de snelheid waarmee wordt geschreven en geproduceerd.’ **S/R**

‘Ik zie veel (goede) krimi’s en ‘spannende series’, en daarnaast veel hang naar nostalgie. Wat ik mis zijn de series waarbij je echt een standpunt inneemt als maker.’ **S/R**

‘Veel series beogen voornamelijk toegankelijk amusement te zijn. Anderzijds zijn er series die te nadrukkelijk een politieke boodschap hebben. Een goede mengeling is zeldzaam.’ **S**

‘De laatste tijd worden er veel historische series gemaakt (de zaak Menten, Lubbers en nu in ontwikkeling een serie over de gebroeders Fokker), die ik een quick fix vind om een breed publiek te vinden (met name de groeiende groep vergrijzende babyboomers). Deze series zie ik meer als entertainment want in stijl zijn het hele lineaire verhalen. Ik mis series die gaan over wat zich NU in de wereld afspeelt. Op een eigenzinnige manier verteld en zonder dat het meteen een copy-paste is van een Netflix-thriller of een Deense successerie. Ik kan aan buitenlanders niet uitleggen wat onze Nederlandse handtekening is als het aankomt op onze series, maar ik zou dit wel kunnen doen voor de Deense series.’ **S/A**

DOCUMENTAIRES

‘Vaak heel inspirerend.’ **A**

‘Daar zit wel ziel in.’ **R**

‘Wel spraakmakend.’ **S**

‘Er is visie door traditie en de makers worden gesteund en aangemoedigd zichzelf te vernieuwen, diverse onderwerpen aan te snijden. Er is vertrouwen in de maker waardoor deze tot grote hoogte kan stijgen.’ **R**

‘Er is meer mogelijk. Persoonlijker. Interessanter. Gevaarlijker.’ **S/A**

‘Documentaires laten vaak een waarheid zien die we niet willen zien of niet kennen. Het lijkt mij belangrijk dat dit gedaan wordt.’ **S**

‘Documentaires kunnen mij verrassen omdat ze geen geijkte pad moeten volgen en in hun zoektocht grilliger mogen zijn. Tijdens het kijken van documentaires ervaar ik de vrijheid dat de maker het niet meer zou kunnen weten en jij als kijker dus ook niet; de vrijheid dat het mis kan gaan, wat in ieder geval een stuk spannender is om naar te kijken.’ **A**

‘De Nederlandse documentaire bevindt zich op een tweesprong:

ze aarzelt tussen relevante onderwerpen met een min of meer artistieke vormgeving en films - over ziektes, afwijkingen en andere nare sensatie - die lijken ingegeven door te willen beantwoorden aan de wensen van opdrachtgevers in Hilversum die zich maar al te graag laten leiden door kijkcijferoverwegingen.’ **S/R**

‘Ik ben liefhebber van Nederlandse documentaires. Daarmee hebben we

globaal onze prominente plek verworven en naar behoren verdedigd.

Echter ook hier is sprake van verwerking en neiging documentaires makkelijk consumeerbaar te maken.’ **A**

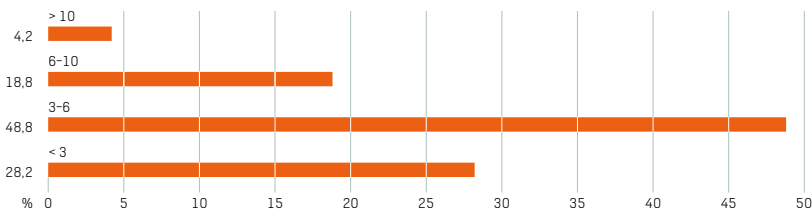
‘De Nederlandse ‘cultuur’ van de consensus en het ontbreken van grote sociale en politieke tegenstellingen worden gereflecteerd in de Nederlandse documentaire. Dat er een hausse aan natuurdocumentaires wordt geproduceerd zegt in dit verband genoeg.’ **S/R/A**

‘Teveel afstand van de makers tot de samenleving: ze staan er niet genoeg tussen.’ **S/R**

‘Personen, personen, al dan niet tranen trekkend. Docu’s die het grote geheel bij elkaar associëren zijn er niet, want dan moet je als docu-maker kunnen nadenken in plaats van alleen maar voelen.’ **S/R**

Hoeveel Nederlandse films zijn voor jou in de afgelopen tien jaar kwalitatieve uitschieters geweest?

Tabel 3 KWALITATIEVE UITSCIETERS IN 10 JAAR

‘Ik moet heel lang nadenken om er drie te noemen die mij echt blijvend geraakt hebben.’ **S**

‘Elk jaar is er toch wel één goede film in Nederland gemaakt, vaak tegen de klippen op.’ **R**

‘Er worden jaarlijks een paar heel goede films gemaakt, maar die bevestigen de indruk dat ze uitzonderingen zijn die ondanks, en niet dankzij de avontuurlijke filmcultuur worden gemaakt.’ **S/R/A**

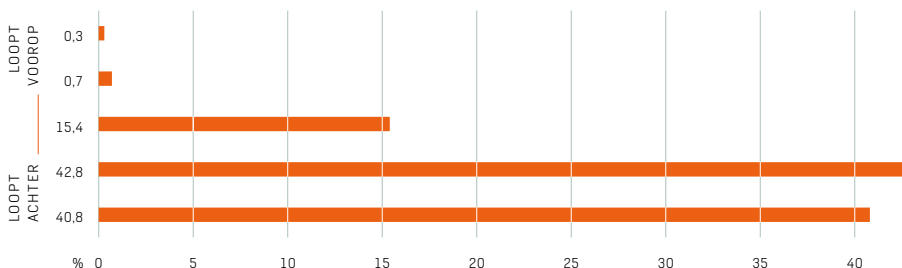
‘Makers nemen zelf - al was het maar

om te kunnen overleven als filmmaker - steeds minder risico aangaande hun plannen. Zo zijn er steeds minder geëngageerde makers/films in Nederland.’ **S/R**

‘Als het niveau laag ligt is een verrassende film al snel een uitschieter.’ **A**

Waar staat in jouw ogen de Nederlandse film internationaal?

Tabel 4 NEDERLANDSE FILM INTERNATIONAAL

‘Ik zou wensen dat het aanzien van Nederland als filmland net zo hoog op de ranglijst van landen staat als dat ze nu op de plek van meest rijke landen staat.’ **A**

‘Enkele films uit Nederland brengen de wereld iets nieuws. Maar omdat er geen groter geheel is, blijven het enkele vuurpijlen in plaats van vuurwerk. Iedere filmmaker moet opnieuw het wiel uitvinden en wordt overbegeleid, maar niet gesteund. Eigenlijk staat de filmmaker op een bepaalde manier alleen. Daardoor worden films snel in de richting geduwd, of ontwikkeld in de richting van een internationaal bekende film en wordt er niet vertrouwd op een eigen stem, die nog niet bestaat. Een traditie kan alleen

ontstaan uit een traditie.’ **R**

‘Nederlandse films die het in eigen land goed doen krijgen internationaal gezien nauwelijks aanzien en vice versa. Maar dat is altijd zo geweest en is een reden dat Verhoeven vertrok :)’ **N**

‘Ik vind het telkens weer opvallend hoe tevreden we in Nederland eigenlijk zijn met onze filmproductie, terwijl die internationaal helemaal niets voorstelt.’ **S/R**

‘Met lage budgetten en een klein taalgebied is de mondiale concurrentie lastig, maar door de abominabele scripts en vermaakzucht zet de Nederlandse film zich internationaal te kijk.’ **A**

‘België en Denemarken zijn ook kleine landen, maar maken veel betere films. Er is meer vrijheid en geloof in de creativiteit van makers en waardering voor originaliteit en eigenheid.’ **A**

‘De vaak overdreven manier van vertellen en visueel droge wijze waarmee het verhaal wordt gebracht lopen mijns inziens echt achter op de steeds meer geraffineerde manier van vertellen in andere landen zoals bijvoorbeeld Denemarken, Amerika, Italië en Duitsland.’ **S/R**

‘Over het algemeen blijft het plat, uitleggerig en gaat er geld naar de verkeerde mensen. Het is allemaal om het volk zoet te houden terwijl het volk dit al aan het uitkotsen is.’ **A**

‘Door het risicomijdend klimaat binnen het Nederlandse filmlandschap worden dezelfde verhalen vaker verteld en buitenlandse filmtrends van minimaal vijf jaar geleden aangehouden om het succes van een nog te maken film te garanderen.’ **S**

‘Uitzonderingen daargelaten lijkt de Nederlandse film sterk naar binnen gericht en zich weliswaar vakmatig te ontwikkelen maar zeker niet artistiek of vanuit haar auteurs. Dit zal ook niet veranderen zolang binnen de filmcultuur de producent de lead heeft en niet de filmmaker.’ **S/R**

‘De rol van scenaristen in het maakproces wordt op de filmacademie al gereduceerd (regisseurs worden daar als de echte ‘makers’ gezien), vervolgens wordt er na school in professio-

nele producties teveel houtje-touwtje geproduceerd waardoor er voor acteurs en andere makers (art directors, cameramensen, visagie, editors) nauwelijks ruimte/tijd is voor verdieping van een rol of idee. En doordat er geen échte keuze is gemaakt in filmbeleid (tussen artisticeiteit en commercie) worden films nog altijd voornamelijk afgerekend op hun bezoekersaantallen. En zo ontstaat een filmlandschap waarin teveel eigenheid wordt weggesneden, teveel filmbeleid door enkel filmproducenten wordt bepaald, en er tegelijkertijd geen collectieve afspraken gemaakt kunnen worden over het niveau waarop we nog optimaal kunnen presteren.’ **A**

‘Ik denk niet dat we voor de troepen uitlopen. Te trage commissiemolens en te gehaaste productieprocessen helpen niet.’ **S**

‘Teveel middenmoot, geen originele scripts of verhalen. Zesjesmentaliteit.’ **A**

‘Slechte scripts met steeds weer dezelfde acteurs/actrices. Weinig avontuur op alle gebied.’ **A**

‘Ik verbaas me altijd dat er niet meer met een internationale blik wordt gekeken naar de productie en ontwikkeling van Nederlandse films. Het zou veel makkelijker moeten zijn om als Nederlandse scenarist een film te maken met een Europese regisseur of vice versa. Qua onderwerpen zou ik ook meer pleiten voor een internationale aanpak. Hou eens op met die Tweede Wereldoorlog en grachten-

gordelproblematiek. De wereld staat in brand, er is zoveel interessants om een film over te maken, hou het niet zo binnen die Nederlandse grenzen.' **S**

'In Nederland wordt de artistieke verantwoordelijkheid over teveel schouwers verdeeld.' **A**

'Durf te experimenteren. Met een dertien-in-een-dozijn-film win je nooit een Oscar. Schrijvers krijgen de tijd niet om echt goed na te denken en hun ideeën en verhalen goed en diep uit te werken. Er zijn weinig tot geen repetities voor acteurs. Vaak ontmoet ik mijn collega's op de set, vijf minuten voordat we de scène moeten draaien.' **A**

'De Nederlandse film is voorspelbaar. Arthousefilms lijken allemaal op elkaar: er is een moeizame emotionele relatie tussen een vader en zoon, een moeder en dochter, tussen twee broers, etcetera. Er is altijd een scène waarin de hoofdpersonen naakt gaan zwemmen in de natuur; er is altijd een scène waarin er gemusiceerd of gedanst wordt met locals, etcetera.'

De Nederlandse arthousefilm staat bol van clichés en is weinig avontuurlijk. Waar is het filmisch experiment? Waarom dagen makers elkaar niet meer uit? De commerciële film is eveneens voorspelbaar. Je weet na tien minuten hoe de film afloopt. Er is weinig spel met het publiek en films ontberen originaliteit en diepgang. Er is een overkill aan drama en romkoms die allemaal op elkaar lijken en een groot gebrek aan andere genres.' **S/R**

'Commercieel is concurreren niet haalbaar. Toch wordt die tak het zwaarst gestimuleerd. Op het artistieke, persoonlijke vlak zouden bijzondere dingen kunnen, maar daar zit te weinig daadkrachtig beleid op. Film is in Nederland een producenten/distributeurs-medium geworden. Als communicatieve kunstvorm - dus voor een groot publiek te verhapstukken - is het schamel.' **A**

'De behoudende rol van de fondsen en omroepen, het ontbreken van een zucht naar avontuur en werkelijke ambitie spelen een belangrijke rol. Succes wordt verward met kwaliteit. Het lijkt er soms op dat we klein willen blijven. De belangrijke uitzonderingen bevestigen de regel: ze zijn uitzonderingen.' **S/R/A**

'Ik heb dacht ik twee jaar geleden bijna alle Nederlandse speelfilms gezien en allemaal hadden ze een lulletje als hoofdpersoon, het was één en al flauwe ironie en het ging inhoudelijk nergens over. Niemand lijkt zijn nek uit te (mogen?) steken. Of niemand maakt iets mee in zijn leven zodat niemand een idee krijgt dat verder gaat dan een kopie van wat al gemaakt is. En qua vorm/stijl is het al helemaal bar en boos.' **S/R**

'Aangezien ik veelal in het buitenland ben en veel buitenlandse collega's ken weet ik dat we als Nederland filmland weinig naamsbekendheid hebben. De enige naamsbekendheid die we hebben is te danken aan films die voor de millenniumwisseling zijn gemaakt,

met hier en daar nog een enkele film die naar boven drijft.' **S/R**

'Kijk maar naar selecties (in competitie) en prijzen op toonaangevende filmfestivals internationaal: die zijn er niet of nauwelijks.' **S/R**

'Risicovolle projecten lijken te allen tijde te worden vermeden.' **S/R**

'De manier waarop de pot met geld wordt verdeeld bij het Filmfonds wordt steeds meer bepaald door economische motieven. Steeds minder door kwalitatieve. Dit vind ik een heel kwalijke tendens. Films die door het fonds gestimuleerd worden moeten als cultureel erfgoed gezien worden en niet als koopwaar! Overal om me heen (vrienden, familie, collega's) hoor ik dat mensen nauwelijks nog naar Nederlandse films gaan. Ik zou graag zien dat er weer veel meer aandacht uitgaat naar auteursfilms met originele scripts. Waarbij niet steeds door alle partijen op safe gespeeld wordt. Durf risico te nemen!' **R**

'Veelgehoorde vraag: waarom winnen we nooit iets in Cannes?' Antwoord: ga eens kijken wat er wèl wint. Niet dat Cannes per se de maat der dingen is, maar meestal gaan die films wel echt ergens over, is er sprake van

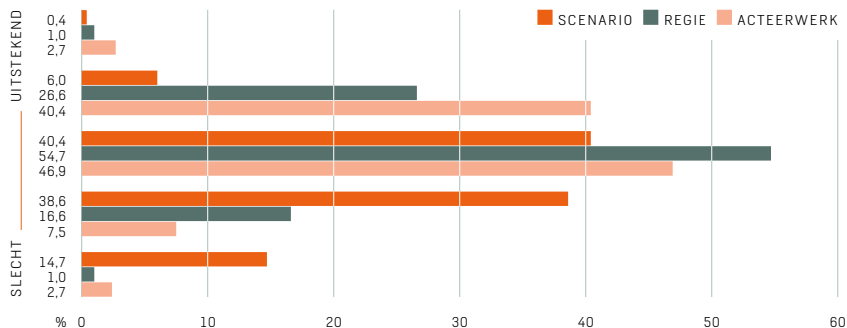
iets bijzonders. *Den Skyldige* [*The Guilty*, dat zich hoofdzakelijk op één kantoorlocatie afspeelt, red.] was er bij het fonds waarschijnlijk niet doorgekomen - vast niet 'filmisch' genoeg. In Nederland leven aan de kant van de beslissers teveel dogma's over drama (moet een hoofdpersoon nou echt altijd een privé-leven hebben? En nee, voice-overs en flashbacks zijn geen zwaktebod, maar gewoon middelen die je kunt inzetten om je verhaal te vertellen) en kunst (plotloze, dodelijk trage arthouse - bij Martin Koolhovens opmerking dat we nooit meer een film moeten maken over het onvermogen van mensen om met elkaar te communiceren sluit ik me van harte aan), afkeer van genrefilms (terwijl die ook ergens over kunnen gaan - *Get Out!*). Bottom line: teveel meningen van mensen met macht over je project (ook altijd een tv-omroep nog), waar je dus helaas wel 'iets mee moet', teveel dogma's, te weinig avontuur en risico.' **S**

'Als wij ze al niet spraakmakend vinden kun je niet verwachten dat ze dat in het buitenland wel vinden.' **S**

'In buitenlandse media wordt er niet over gesproken.' **S/R**

Wat vind je over het algemeen van de kwaliteit van het Nederlandse scenario, van het werk van de regisseur en van het spel van de actrice/acteur?

Tabel 5 KWALITEIT SCENARIO, REGIE, ACTEERWERK

SCENARIO

‘Het scenario is volgens mij het grootste probleem van de huidige staat van de Nederlandse film. Er wordt te snel een film in productie genomen, terwijl het script nog niet helemaal af is.

Bovendien wordt er door teveel instanties (omroepen, Filmfonds, dramaturgen) over het scenario gesproken. Resultaat is een soort van compromis om iedereen maar een beetje tevreden te houden.’ R

‘Ik weiger te geloven dat Nederlandse schrijvers slechtere verhalenvertellers zijn dan buitenlandse schrijvers. Scenaristen lopen aan tegen de angst van de beslissers. Hun verplichte inhoudelijke bemoeienis brengt zelden iets goeds en het beperkte productiebudget is de nekslag voor het eindproduct. Van menig prachtig script blijft in de uitvoering geen spaan heel.’ S

‘Ondanks het feit dat ons land wel degelijk goede scenarioschrijvers her-

bergt zijn wij met z’n allen toch niet in staat om uit onze maatschappij verhalen te destilleren die zo aansprekend zijn dat ze het internationaal goed zouden doen.’ R/A

‘De obsessieve hang naar keurige scenario’s naar Amerikaans model, de vernietigende hoeveelheid versies, de overmatige invloed van dramaturgen, fondsen en commissioning editors maken dat schrijvers hun eigenheid censureren.’ S/R/A

‘Tijdsgebrek tijdens het ontwikkelen van scenario’s is factor nummer één maar ook weinig aandacht voor research, te veel volgens de klassieke vertelstructuren te werk willen gaan en weinig willen experimenteren als het gaat om het tot stand laten komen van nieuwe vertelstructuren. Dialogen die niet trouw blijven aan de toon of genre van de film. Onnatuurlijke dialogen die vaak of te uitleggerig zijn of geforceerd subtiel met veel subtekst

en dus geconstrueerd aanvoelen.’ S

‘Ze zijn zelden vernieuwend in onderwerp en vormkeuze. Voorspelbare plots of juist te onvoorspelbaar om nog dramatisch te kunnen zijn. Vaak is een achterhaalde visie op dramaturgie voelbaar.’ S/R

‘Ik heb een hele zomer lang voor verschillende films geauditeerd die allemaal gingen over een vrouw van in de dertig die niet wist of ze moest kiezen voor carrière of kinderen.’ A

‘Te veel van hetzelfde en te weinig durf poëtisch te zijn.’ A

‘Te plat. Teveel makkelijke Hollandse oude humor. Nederland is een land met zoveel nationaliteiten: mix that shit up!’ A

‘Als amusement te weinig vernuftig en origineel. Als artistiek product te gesloten.’ A

‘We moeten ons meer gaan verdiepen in de dingen.’ A

‘Ik vind het tijd dat er scenario’s worden geschreven die ertoe doen. Dus impact met onderwerpen die morgen en volgende week nog besproken worden, of die inspireren om aan de slag te gaan.’ S

‘Ik vind dat scenario’s te vaak letterlijk zeggen wat er gebeurt. Ik denk dat we de kijker onderschatten.’ S/R/A

‘Scenario’s krijgen niet de ruimte om in de schoot van de oorspronkelijke bedenker(s) te rijpen. Reeds in de kiem worden ze gesmoord door goed-

bedoelde maar angstige, onkundige en smaakgeoriënteerde bemoei- en controlezucht.’ S/R

‘Te vaak wordt een situatie of een gemoedstoestand van een karakter al gezien als een verhaal. Te vaak worden scenario’s verfilmd die nog niet tot volle wasdom zijn gekomen. Dat komt deels door tijdsgebrek, deels door gebrek aan talent, deels door gebrek aan zelfkritiek, deels door verkeerde externe invloeden.’ S/R

‘De driehoek producent - scenarist - regisseur verwatert steeds meer. De producent wil nu ook steeds meer creatief een stem. De omroep wil een stem. En het Filmfonds. Als er in de afgelopen tien jaar maar drie films boven het maaiveld uitstijgen, dan is er iets mis met die randpartijen. Vertrouw op de scenarist. Faal met hem. En win met hem.’ S/R/A

‘Ik denk dat we in Nederland hele goeie schrijvers hebben, maar die krijgen zo weinig tijd om te ontwikkelen, dat het lijkt alsof ze er niks van bakken. Dit komt ook omdat binnen het Filmfonds de nadruk ligt op de ontwikkeling van de regisseurs. Die van de scenaristen is daar altijd aan ondergeschikt. Ik vind dit een wezenlijke misvatting en vind dat dit gelijkwaardig moet zijn. Meer tijd en geld naar ontwikkeling zorgt voor kwalitatief betere scenario’s.’ S/A

‘Zeker als schrijvers succesvol worden, schrijven ze het een na het ander, zonder echter uitschieters naar boven daarbij te hebben. Dan schrij-

ven ze op routine en ervaring en niet vanuit het hart of inspiratie.’ **S**

‘Buiten het feit dat ik geweldige scenario’s heb gelezen, ook van te maken films, bleek telkens als niet af te schudden doem, dat bij de uitvoering minstens twintig procent aan kwaliteit om financiële redenen naar de prullenmand verdween om nooit meer op te duiken! Nogal wat producties werden zo ernstig verminkt dan wel onherkenbaar.’ **A**

REGISSEUR

‘Slechts weinig regisseurs hebben een werkelijk eigen signatuur.’ **S/R/A**

‘Ik denk dat het ambacht regie wel goed zit, maar er lijkt weinig ambitie om iets bijzonders van een film te maken.’ **R**

‘Over de vakmatige kwaliteit van de Nederlandse regisseur hoeft niet getwijfeld te worden. Maar waar is het lef, het risico, het falen? Maar ook het engagement.’ **S/R**

‘Vakmatig adequaat maar wel middle of the road.’ **S**

‘We hebben veel goede regisseurs maar weinig oorspronkelijke makers.’ **A**

‘We halen een zesje, misschien hier en daar een zeven. Regisseren is in de praktijk vooral het “halen van de dag” geworden omdat er zo weinig geld beschikbaar is voor het maken: om echt goed voor te bereiden (repetities) en diep in de materie te duiken.’ **S/R**

‘Er wordt weinig gekeken naar de ontwikkeling van een specifieke regisseur, alleen of zijn plan een groot publiek kan behappen.’ **R**

‘Aan de typisch Nederlandse ‘polderfilm’ is te zien dat de meeste regisseurs meer uitvoerders zijn dan autonome makers. Helaas!’ **A**

‘De regisseur conformeert zich makkelijk aan de wensen van de omroep en de fondsen uit angst het project te verliezen.’ **R**

‘Technisch begaafd, spelmatig onbenullig.’ **A**

‘Hoop goeie, qua beeld en techniek, maar acteurs laten excelleren door het aanboren van hun creatief reservoir is een vak apart.’ **A**

‘De acteurs lossen het inhoudelijke vaak zelf maar op, omdat de regie niet verder komt dan vertellen waar je moet staan.’ **A**

‘Met alleen zeggen dat iets wel of niet goed is en naar je monitor staren zul je nooit het beste in je acteurs naar boven halen.’ **A**

‘Je moet het ook niet dood repeteren, maar geef de regisseur een kans om zijn acteurs goed te leren kennen en daarmee het product naar een andere hoogte te brengen. Acteurs willen graag spelen en onderzoeken en meedenken. Ik vind dat sommige regisseurs meer naar theater moeten gaan, om zo andere gezichten te vinden en zich te laten inspireren door het vele talent dat we rijk zijn.’ **A**

ACTRICE/ACTEUR

‘We hebben uitstekende acteurs. Jammer dat een beperkt aantal acteurs altijd weer op dezelfde rollen wordt gecast omdat er een cultuur bestaat waarin distributeurs en fondsen en omroepen hopen op de aantrekkende werking van sterren. Ook krijgen acteurs te weinig ruimte dingen uit te proberen en worden ze te weinig aangesproken op hun kwaliteiten als maker.’ **R**

De Nederlandse acteur is net zo goed als willekeurig welke buitenlandse acteur, maar er worden niet zoveel interessante rollen geschreven waardoor ze zich daadwerkelijk kunnen onderscheiden.’ **S/R/A**

‘Bezwaren zijn bekend: teveel dezelfde bekkies op het scherm én te weinig diepgang/overleg tussen acteurs en makers door geld=tijdgebrek bij het

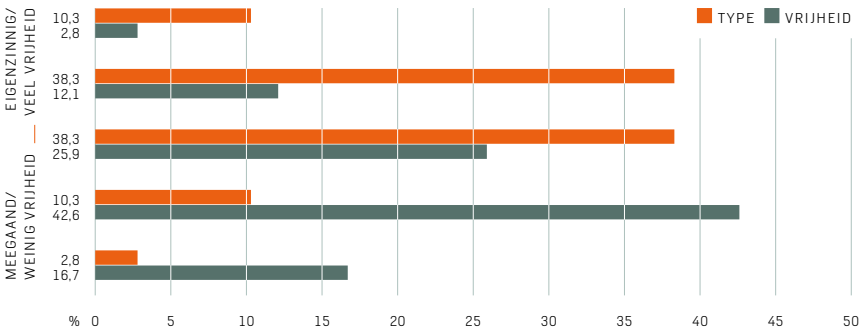
maakproces, eerder genoemd als het soap-tempo van maken. Resultaat: acteurs die al gevraagd worden moeten zich ter plekke maar door de zaken heen bluffen. En dat is aan de film te zien. Er is zoveel acteertalent in Nederland, maar de koek wordt nog steeds niet verdeeld. Tijd om echt door te zoeken naar een nóg betere cast krijgt de maker niet, als hij al een keus heeft. Bekende koppies moeten de kijker trekken, dat is geruststellen - zo verhult de producent namelijk het gebrek aan kwaliteit.’ **A**

‘Het hangt samen met het aanbod van rollen en de relatief veilige verhalen die geschreven worden. Acteurs worden ook niet gepusht het beste uit zichzelf naar boven te brengen.’ **R**

‘Over het algemeen vind ik het acteerwerk te geacteerd / over the top, het voelt niet natuurlijk.’ **S/R**

Hoe zou je jezelf als Nederlandse filmmaker typeren en hoe beoordeel je de artistieke vrijheid die je over het algemeen krijgt om te maken wat je zelf kwalitatief belangrijk of betekenisvol vindt?

Tabel 6 HOE TYPEER JE JEZELF EN HOEVEEL VRIJHEID KRIJG JE?

TYPE

‘Het hangt voor mij enorm van het project af. Voor mijn eigen projecten hou ik enorm mijn poot stijf en zie ik liever dat het niet gemaakt wordt dan dat ik water bij de wijn moet doen.

Echter als ik later word toegevoegd bij een project, of samenwerk, ben ik erg meegaand en zoek ik meer naar tussenwegen.’ **S/R/A**

‘Ik werk vooral in opdracht / op aangeven van een producent, waarbij ik probeer opdrachten aan te nemen die bij me passen en die ik me eigen kan maken, maar ik ben zelden eindverantwoordelijk voor de richting die een film opgaat. Dus probeer je het mooist haalbare resultaat te bereiken binnen de gestelde parameters.’ **S**

‘Ik vind dat er over het algemeen inbreuk wordt gemaakt op de autonomie van Nederlandse filmmakers.’ **S**

‘Eigenzinnig, maar wel op zoek naar algemene acceptatie.’ **S/R/A**

‘Veel macht bij producenten en fondsen. Eigenzinnigheid wordt vaak meer als gedachte gewaardeerd dan in de praktijk.’ **S/A**

‘Wil heel graag m’n eigen verhalen vertellen, met eigen interpretatie maar zie film maken ook heel erg als teamwerk. Dus sta zeer open voor opmerkingen van producent, dramaturg, schrijver om dingen beter te maken. Gevaar is soms alleen dat er te veel input komt of dat het alleen voortkomt uit tactische overwegingen over ‘wat men denkt dat omroep of

fonds wil’ en dan is het niet goed. Heb het gevoel dat ik zelf daardoor de laatste jaren minder buiten de lijntjes ben gaan kleuren en dat ik het jammer vind dat ik dat verloren ben. Ben daar weer naar op zoek.’ **S/R**

‘Ik vind zelf dat ik in het verleden teveel mee ben gegaan in het compromis, met name ten opzichte van de publieke omroep. Ik ben daar eigenzinniger in geworden. En daardoor maak ik nu ook veel minder.’ **S/R**

‘Ik moet wel schrijven wat het Filmfonds wil lezen anders wordt het niet gerealiseerd.’ **S**

‘Ik vind de dramaturgische inbreng over het algemeen wat braaf of juist superpersoonlijk en smaakgebonden. Een enkele keer tref je een werkelijk intelligente meedenker. Ik bewonder de supereigenzinnige makers, dat ben ik denk ik niet. Ik wil graag behagen. Mijn verhalen en onderwerpen zijn denk ik eigenzinnig, maar mijn stijl is met humor en een leuke verpakking.’
S/A

‘Ik heb nooit binnen het hokje gepast ook al werd ik toegelaten op de Filmacademie. Dat leidde al op school tot de nodige confrontaties want ik durfde er een ‘andere mening’ op na te houden en dan ben je nou eenmaal niet ‘gezellig.’ De poldercultuur vereist eigenlijk makers die conflict-vermijndend te werk willen gaan en graag compromissen sluiten ook al zou het als bekend verondersteld mogen worden dat dit niet per se tot betere films leidt. Er is nauwelijks wrijving onderling en dus

ontbreekt de inspiratie.’ **S/R**

‘Als je op je strepen staat heb je geen werk meer. Daarom doe je uiteindelijk meestal water bij de wijn, ook al weet je dat het niet goed is voor de kwaliteit van de film. Je denkt voortdurend:

“Oké, ik roei met de riemen die ik heb... als het nu goed wordt, dan heb ik de volgende keer meer vrijheid.” Maar helaas werkt het niet zo. Het maakt niet uit hoeveel kwaliteit je levert, je moet elke keer weer bedelen om een film te kunnen maken en als je hem maakt moet je doen wat de producent en Filmfonds ‘goed’ vinden.’

S/R

‘Je wordt zo’n beetje tot polderen gedwongen, voor mijn gevoel, maar ik heb me voorgenoemen vaker ‘ruzie’ te gaan maken.’ **S**

‘Als ik niet meebeweeg, heb ik geen werk. De druk van producenten om aan de standaard van de fondsen / omroepen te voldoen is groot, helaas.’

S

‘Ik heb veel, tegen de klippen op vaak, geprobeerd vast te houden aan mijn eigen ideeën maar moest altijd een knieval maken voor de producent of de distributeur of de omroep. Er is zelfs een keer een hoofd drama van een omroep geweest die tegen mij heeft gezegd dat ze mij tegen mezelf moest beschermen.’ **S/R**

‘Een enkele keer kreeg ik suggesties vanuit de fondsen om het einde aan te passen. Ik hoorde het geduldig aan, maar besloot er uiteindelijk niks aan

te veranderen. En toen de film eindelijk leefde op het scherm en niet meer op papier, vond iedereen het goed en kwam niemand terug op ‘ik zei toen toch dat je het einde moest veranderen.’ **S/R**

‘Veel van mijn ideeën worden niet begrepen, maar komen in een andere vorm een paar jaar later op de markt.’

S

‘Zo eigenzinnig dat ik me na jaren ervaring van tv en subsidiefondsen in Nederland heb afgewend en ofwel in andere landen opereer, ofwel onafhankelijk. Om te ontkomen aan gevoelens van censuur en om het monster van aanpassing te vermijden. Het hele financieringssysteem is me in Nederland veel te industrieel en te weinig artistiek georiënteerd.’ **R**

‘Bij tv zijn de allesbepalende netmanagers en nu zelfs een dramacoördinator veelal de dood in de pot voor creëren: alles met risico wordt geëlimineerd.’ **S**

‘Ik kan mij geen andere houding permitteren.’ **S/R**

‘Ik merk dat ik mijzelf ook conformeer uit angst geen subsidie te krijgen. Ik zou graag wat rebelser willen zijn en meer vanuit mijn onderbuik willen regisseren, meer vanuit poëzie/gevoel in plaats van ratio. Hier zou ik graag een balans in willen vinden. Ruimte om fouten te maken is niet alleen iets dat we missen in de industrie maar ook in hoe we ons talent opleiden. Op de filmacademie ligt de nadruk vanaf

dag één erg op presteren. Dit is dodelijk voor de creativiteit.’ R

VRIJHEID

‘Onder artistieke vrijheid versta ik dat voor iedereen (ook Filmfonds, omroep, producent, distributeur) het uitgangspunt is de filmmaker en zijn visie te volgen in de overtuiging dat de filmmaker uiteindelijk het beste weet wat de film nodig heeft. Helaas zie ik alleen voornamelijk dat iedereen vooral druk is de filmmaker ‘op het rechte pad’ te houden. Dat ‘rechte pad’ is bijna altijd het ‘veilige pad’, waar weinig sprankeling van te verwachten valt.’ S/R

‘Ik denk dat die vrijheid zeer beperkt is geworden door de marktwerking waaraan iedereen in de culturele sector moet voldoen. Kijkcijfers, bezoekersaantallen en dan een BN-er toevoegen in de hoop dat het meer oplevert. Weinig risico kunnen nemen om echt vrij te zijn artistiek gezien.’ A

‘Doordat er zo veel partijen betrokken zijn bij de ontwikkeling van speelfilmplannen is de druk groot om een compromis te sluiten om iedereen tevreden te stellen en te houden. Artistiek risico wordt niet gestimuleerd. Integendeel.’ S/R

‘Bij het Filmfonds is het moeilijk om er films doorheen te krijgen die tussen arthouse (laag budget en veel vrijheid) en publiekstrekker (hoog budget en weinig vrijheid) vallen. Er zou meer vertrouwen mogen komen in de maker.’ S

‘Het maken van films gebeurt in Nederland al decennia lang vanuit strakke en hiërarchische modellen, binnen vastgestelde kaders en door dezelfde stramme instituten. Er is altijd de wens om te veranderen maar omdat veranderingen altijd worden gezocht binnen de eigen kaders, zijn veranderingen cosmetisch en nooit structureel. Maar misschien is de filmmaker zelf ook te snel tevreden, te zelfgenoegzaam of te moe om voor verandering te strijden. Ik vermoed dat de filmmaker ook gewoon ‘bang’ is. Bang om voor dat ene project dat voor haar of hem van persoonlijk en artistiek belang is geen geld te krijgen. Dus houdt uiteindelijk het systeem zichzelf in stand. Ik zie mogelijkheden om de artistieke vrijheid te vergroten door het Nederlandse cultuur- en filmbeleid te internationaliseren en misschien daarnaast ook deels te regionaliseren.’ S/R

‘Ik ben mijn werkende leven begonnen in het Deltaplan Talent. Dat begint aanvankelijk als poule voor jong en eigenzinnig talent. Alles is welkom en exotisch, maar wel in de nederige positie van ‘jong’ talent, wat op den duur een betuttelende werking heeft. Als maker verwacht je na een aantal geslaagde films en staat van dienst enig vertrouwen in je plan, maar die ontwikkelt niet mee, wat maakt dat je niet los kunt komen uit de omhelzing. De structuur van wedstrijden, waarbinnen veel films worden gemaakt, leidt het ware filmmaken op een vals pad. Filmmakers

worden ongevraagd deelnemers aan een wedstrijd en geen kunstenaars.' R

'Wie een mooi idee heeft, moet naar mijn mening te vaak wedstrijdjes spelen om geld. Wie het meest buigt naar wat de geldschieteer mooi vindt, krijgt het. Je begint al met een compromis. Dat is een jammerlijk begin.' A

'Met name het Filmfonds heeft momenteel heel veel checks ingebouwd - soms krijg je treatment- en/of scenario-geld in twee keer in plaats van één keer - waardoor ik veel moet schrijven met het idee dat het ook gelezen moet worden door hen, de geldschieters. Dat maakt het proces van schrijven een stuk minder creatief omdat je minder kan dwalen en zoeken. Ook omdat het vertrouwen daarmee een stuk minder is en dat neem je toch mee in het werk.' S/R

'Er moet aan teveel vinkjes worden voldaan. Teveel protocollen. Teveel smaakverschillen en bemoeienissen. Maar vooral: er is te weinig geld voor experimenten/fouten.' S/R

'Artistieke vrijheid kun je zelf nemen, maar heeft wel consequenties. Je maakt veel minder (of erg weinig) of je krijgt minder geld. Er zijn veel factoren in de Nederlandse filmwereld waardoor artistieke vrijheid wordt beperkt.' S/R

'Mijn artistieke vrijheid is zeer groot maar daar betaal ik een hoge prijs voor: ik financier zelf. Collega's daar-entegen zijn constant in de weer om het Filmfonds tevreden te stellen en

moeten zich laten welgevalen dat die inhoudelijk zeer dicht op het eindresultaat zit. Uiteindelijk is dat funest voor interessante artistieke producties.' R

'Ik ben vrij om te maken wat ik wil, maar of het in de smaak valt bij een producent of omroep (groter probleem) is een andere vraag. Vaak wordt van mij - 'schrijver van diverse komaf' - verwacht dat ik verhalen vertel over mensen die het moeilijk hebben om tussen twee culturen te leven of mensen die problemen ervaren door hun afkomst - een afspiegeling van- of antwoord op de (negatieve) nieuwsberichten over minderheden. Als ik over iets anders wil schrijven dan mag ik achteraan sluiten. En dan kom ik dus nooit aan de bak.' S

'We leven in een mediawereld waarin de omroepen het voor het zeggen hebben. Reclame dicteert steeds meer. Middle of the road wint aan kracht.' S/R

'Grootste kritiek op de fondsen is dat je als filmmaker/regisseur/scenarist zonder een producent nooit filmplannen in kan dienen. Grote handicap! Teveel nadruk op wat er niet kan; te weinig stimulerend.' S/R

'Omgaan met omroep en fondsen, ook al zitten er soms goede mensen, is als omgaan met censuur. Dat moet anders.' S/R

'De Nederlandse filmmaker censureert zichzelf omdat hij/zij weet dat

zijn werkelijk eigen plannen niet gehonoreerd zullen worden door de extreme hang naar veiligheid van omroepen en fondsen.’ **S/R/A**

‘Er wordt vaak gewerkt met een one size fits all-dramaturgie. Je manier van werken wordt gedictieerd door het systeem.’ **S**

‘Artistieke vrijheid moet je bevechten.

Dat zie ik (helaas) bij weinig collega’s gebeuren. Het gevolg is namelijk dat je dan moet accepteren dat niet al je projecten van de grond komen. Ik denk dat de meeste makers er niet eens

aan toe komen om iets betekenisvol te vinden. De strijd om te overleven staat voorop.’ **S/R**

‘Veelal moet je je aanpassen aan de angst om kijkers te verliezen met jouw keuzes, terwijl maar zelden van te voren vaststaat wat ‘scoort’ en wat niet. Het succes van de Luizenmoeder was bijvoorbeeld niet voorzien.’ **S**

‘Fondsen zijn slecht in het beoordelen van originele filmplannen; het moet altijd lijken op iets dat ze kennen.’ **S**

‘De druk en de invloed van de niet-makers is extreem hoog.’ **S/R**

Wat heb je nodig (niet uitgedrukt in geld) om je werk kwalitatief zo goed mogelijk te doen?

‘Tijd.’ (124 keer genoemd)

‘Vertrouwen.’ (75 keer genoemd)

‘Vrijheid.’ (41 keer genoemd)

‘Het feit dat je als regisseur niet zelfstandig een project kan indienen bij het Filmfonds zegt al genoeg. De regisseur, de maker, krijgt geen ruimte.’ **R**

‘Een klimaat dat open staat voor experiment en vertrouwen van fondsen, omroepen en producenten. Een filmklimaat/discours dat weer spannend is en aanmoedigt tot experiment en grenzen verleggen.’ **S/R**

‘De vrijheid om te vertellen wat je vindt dat verteld moet worden op de manier die daar het best bij past en de mentaliteit om daarvoor te strijden. Dat is vaak een eenzame strijd. Alles

moet op het voorgaande lijken en het nieuwe wordt doorgaans als een ‘experiment’ ervaren waar ‘het publiek’ niet klaar voor zou zijn.’ **S/A**

‘Enerzijds vrijheid, anderzijds een bepaald gezamenlijk elan (of een beweging) bij filmmakers onderling.’ **S/R**

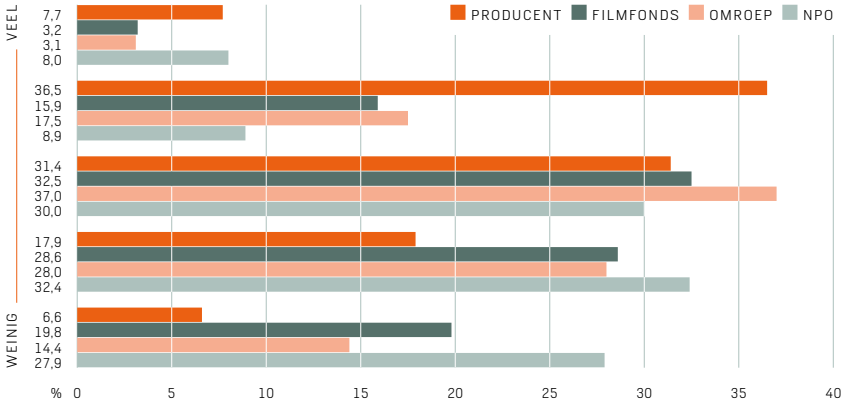
‘Niet te veel en te snel bemoeienis. De agenda van producent, filmfonds en omroep zijn nu belangrijker dan die van de makers.’ **S**

‘Minder protocollen. Behoud momentum bij de projecten van bevoegen makers.’ **S/R**

‘Een artistiek, intellectueel klimaat. Met het besef dat film naast amuseren veel andere dingen kan en moet doen.’ **S/R**

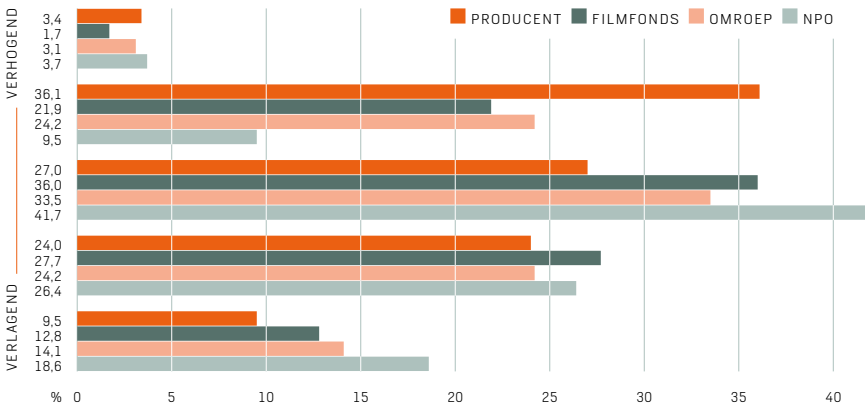
Wat vind je over het algemeen van het vertrouwen dat je krijgt van een producent, het Nederlands Filmfonds, de omroep, de NPO (netmanager)?

Tabel 7 VERTROUWEN VAN PRODUCENT, FILMFONDS, OMROEP, NPO

Wat vind je over het algemeen van de invloed die wordt uitgeoefend op de inhoud en kwaliteit van je werk door een producent, het Nederlands Filmfonds, de omroep, NPO (netmanager)?

Tabel 8 INHOUDELIJKE INVLOED VAN PRODUCENT, FILMFONDS, OMROEP, NPO

VERTROUWEN EN INVLOED

‘Een teken van vertrouwen is voor mij niet alleen dat men mij mijn ding laat doen, maar ook dat iemand mij een keer oprecht de vraag zou stellen wat ik hierna nog zou willen maken.’ **S/R**

‘Het is nodig dat het Filmfonds meer naar filmmakers gaat luisteren en met hen samenwerkt, in plaats van enkel met filmproducenten en omroepen.’ **A**

‘Als iedereen hierboven genoemd je zou vertrouwen, hoefde je GEEN compromisfilm te maken.’ **R**

‘Alles moet tegenwoordig dichtgetimmerd zijn. Waarom? Omdat men bang is te mislukken. De grap is dat er per saldo méér slecht werk dan ooit wordt gemaakt.’ **R**

‘Als je uit angst opereert, viert middelmatigheid hoogtij.’ **R**

‘Bij het Filmfonds is sowieso sprake van een ontmoedigingscultuur.’ **S/R**

‘Er heerst een angstcultuur waar niets mag mislukken.’ **S/R**

‘Omroepen zijn een te grote factor in de financiering; vreemd veel macht bij een kleine club eindredacteuren die daar ook nog eens jaren blijven zitten in hun posities.’ **S/R**

‘Ik ervaar vooral bij de omroepen (dramaturgen) weinig vertrouwen. Vaak krijg ik als schrijver een schooljongen-gevoel als de algemene opmerkingen over karakters, spanning, thema weer over tafel komen. De omroepdramaturgen zijn naar mijn

idee stil blijven staan in hun visie en methodiek. Besprekingen gaan chaotisch, zijn vaak badinerend van toon, getuigen van een ouderwetse smaak en nadruk op drama. Hoofdredacteurs en dramaturgen zitten veel te lang op dezelfde plek.’ **S**

‘De netmanager is echt een groot probleem (frustratie) voor veel mensen, kijkt te weinig naar de inhoud, is te veel bezig met profielen: “we willen nog een serie over...” En dus niet: oh is dit een goed idee.’ **S**

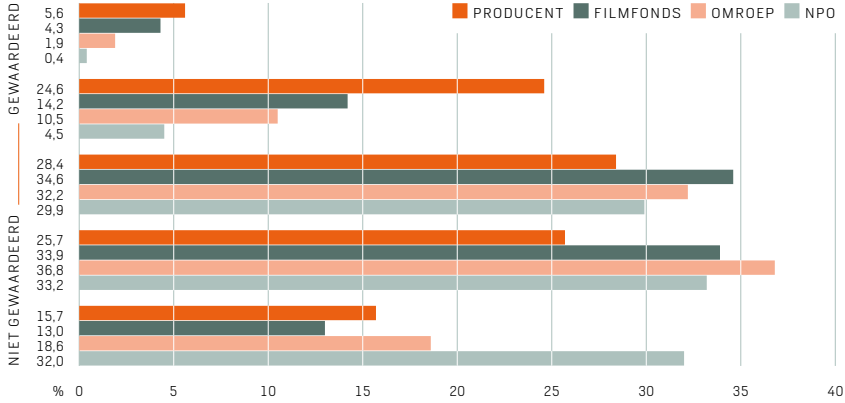
‘Inmiddels heb ik een producent die echt in mij gelooft en die vecht voor mijn ideeën. En ik heb een aantal heel goede contacten bij de omroepen waar men ook in mij gelooft. Maar dat is lang niet altijd het geval, ik moet ervoor vechten en vooral bij het Filmfonds heb ik vaak het gevoel dat er weinig vertrouwen is.’ **R**

‘Mensen met een mooi CV kunnen bij de fondsen heel lang in de bak ‘onervaren’ blijven steken. Er wordt enkel naar het aantal speelfilms gekeken en niet zozeer naar je volledige staat van dienst (inclusief werk voor tv of theater). Zelfs voor de Vrijplaats moet je een bepaald type CV hebben. Dat is aanmatigend.’ **S**

‘Er zijn geen evaluaties waarin gezamenlijk met omroep en/of Filmfonds wordt teruggekeken op het proces.’ **R**

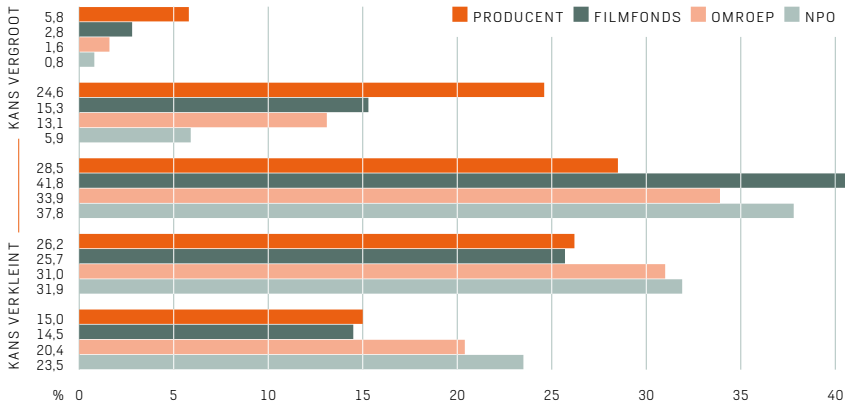
Hoe wordt volgens jou een eigenzinnige houding van de maker gewaardeerd door een producent, het Nederlands Filmfonds, de omroep, de NPO (netmanager)?

Tabel 9 WAARDERING EIGENZINNIGE MAKERS DOOR PRODUCENT, FILMFONDS, OMROEP, NPO

Zie je een verband tussen een eigenzinnige houding van de maker en de kans op werk in de toekomst bij dezelfde producent, het Nederlands Filmfonds, eenzelfde omroep, de NPO (netmanager)?

Tabel 10 EIGENZINNIGHEID EN KANS OP WERK IN DE TOEKOMST

EIGENZINNIGHEID EN WERK

‘Natuurlijk is het lastig eigenzinnig te zijn tegenover een omroepdramaturg die niet alleen over de inhoud wil meepraten, maar ook bepaalt naar wie het geld gaat. Het geld is uiteindelijk bedoeld als geld voor makers en niet als ondersteuning van alle tussenpersonen bij fondsen en omroepen, bij producenten. Toch is het in de praktijk precies tegenovergesteld. De makers zijn ondergeschikt in hun positie aan de geldschieters.’ **R**

‘Op dit moment is het stelsel ziek.

De misvatting is dat het fonds, de omroep, de producent, de investeerder zich zou moeten verantwoorden voor de inhoud en de kwaliteit van het gemaakte. Nee, ze moeten slechts het risico nemen (en dus spreiden tussen verschillende makers) door makers (financieel) te steunen en geheel vrij te laten.’ **A**

‘Op papier is er wel waardering voor eigenzinnigheid maar in de praktijk niet.’ **S**

‘Het belang van diversiteit, inclusiviteit, eigenzinnigheid en visie wordt omarmd, maar niet geproduceerd.’ **S/A**

‘Ik heb talloze borrels bijgewoond waarin wordt betoogd hoe de Nederlandse film experimenteler en gewaagder moet worden. Lange betogen worden er dan gehouden over

innovatie van het filmlandschap en het stimuleren van meer internationale relevantie. Vorig jaar was ik bij zo’n borrel in Eye, waar denk ik ongeveer 400 blanke Nederlandse filmmakers aanwezig waren. Er waren denk ik drie mensen met een donkere huidskleur, waarvan één de ramen aan het lappen was.’ **R**

‘Eigenzinnig wordt als lastig gezien. Maar ook dit grijpt terug op gebrek aan vertrouwen in het creatieve kunnen van de makers en de hang naar consensus en behoefte aan controle.’ **S/R**

‘Moeilijk: zo heet eigenzinnig als je een kleurtje hebt. Eigenzinnig: zo heet dat als je wit bent.’ **S/R**

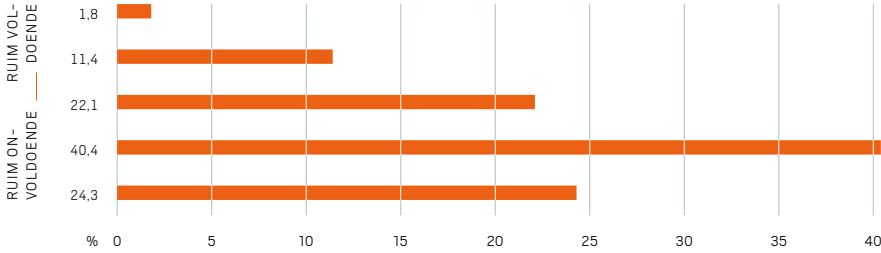
‘Eigenzinnigheid wordt als lastig gezien. Meegaandheid wordt beloofd.’ **S/R**

‘Te grote eigenwijsheid wordt vaak verkeerd begrepen. Totdat iemand succesvol is, dan wil iedereen meelifen.’ **S/R**

‘Echt eigenzinnig betekent: “Zo heb ik het altijd voor me gezien, zo wil ik het dus graag hebben, wat kunnen we doen om dat mogelijk te maken?” Een dergelijke houding wordt over het algemeen niet gewaardeerd. Wat wel gewaardeerd wordt, is het omgekeerde: “Jullie willen het graag anders? Nou dan doen we het toch anders?”’ **S/R**

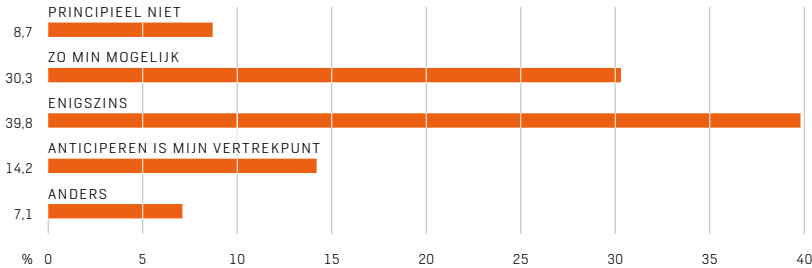
Kun je binnen het huidige Nederlandse filmklimaat voldoende je eigen ideeën ontwikkelen en uitvoeren?

Tabel 11 RUIMTE OM EIGEN IDEEËN TE ONTWIKKELEN?

Anticipeer je bij het bedenken van je ideeën op de (mogelijke) wensen van anderen, zoals producent, Filmfonds, omroep, NPO, distributeur?

Tabel 12 ANTICIPEREN OP MOGELIJKE WENSEN VAN ANDEREN?

ARTISTIEKE VRIJHEID

‘Als wij filmmakers meer zouden anticiperen op de tijd waarin we leven, dan op reële of veronderstelde verwachtingen van Filmfonds, omroepen of producenten, dan zouden we sowieso al met z’n allen betere films maken in Nederland.’ S/R

‘Door schade en schande merk je dat je er niet te vaak als een pionier op uit kunt trekken. Je moet optrekken met producenten en fonds en hun invloed is dermate dat je hen enigszins naar

de mond moet praten om iets gedaan of gemaakt te krijgen.’ S/A

‘Ik (“schrijver van diverse komaf”) hoef dus niet met een science fiction-plan aan te komen, dan wordt er gezegd: “je kan toch veel beter over de multiculturele samenleving schrijven?”’ S

‘Het blijkt dat er altijd oneigenlijke argumenten gebruikt worden om me dingen te laten veranderen, zoals: “dat wil de omroep niet, dat wil de distributeur niet, doe nou mee anders heb

ik geen zin meer om met je te werken, de investeerders willen een grote naam, die of die acteur is box-office poison, het Filmfonds wil graag dat je je verhaal verandert en doe dat nou maar anders krijgen we geen geld...”

S/R

‘Als acteur sta ik bekend als eigenzinnig. In de ogen van velen staat dat gelijk aan “moeilijk.” Hoe vaak ik niet te horen krijg dat ik een heel aardige, meegaande man ben, dat ze vooraf twijfelden omdat ik ’t stempel had van “best wel moeilijk.”’ A

De projecten die ik zelf wil maken liggen op de plank te wachten op betere tijden. S/R

‘Als je subsidie krijgt dan draag je verantwoordelijkheden naar alle partijen

die dat geld geven. Ben me bewust dat dat belastinggeld is, vind het ook veel geld, hoewel dat niet resulteert in veel geld voor mij als maker, voel me verantwoordelijk in hoe ik daar mee omga.’ S/R

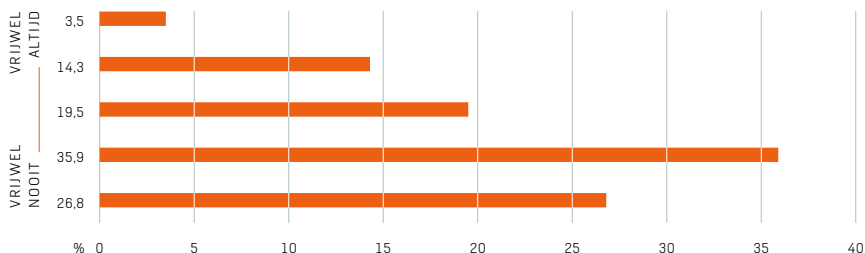
‘Eindbeslissingen zouden altijd alleen bij de maker moeten liggen, in de praktijk is dat echter vaak omgekeerd.’ S

‘Wie zich als maker bij voorbaat voegt naar wat geldschieters mogelijk wensen, maakt zich mede verantwoordelijk voor een systeem dat ‘polyderfilms’ schept.’ A

‘Het anticiperen op de wensen van anderen - vooral Filmfonds en NPO - houdt wat ik de ‘onzichtbare censuur’ noem in stand.’ S

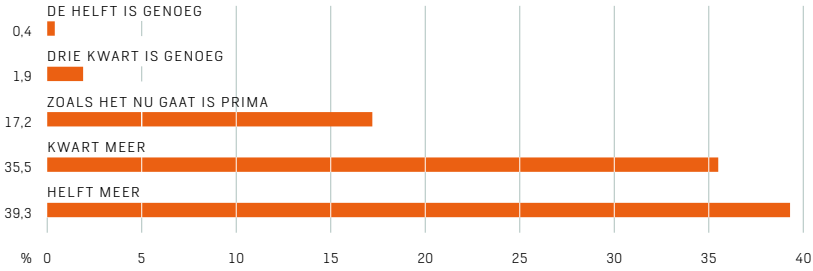
Krijg je als maker (scenarist/regisseur/acteur) over het algemeen voldoende tijd om je werk goed voor te bereiden en uit te voeren?

Tabel 13a VOLDOENDE TIJD OM KWALITEIT TE LEVEREN?

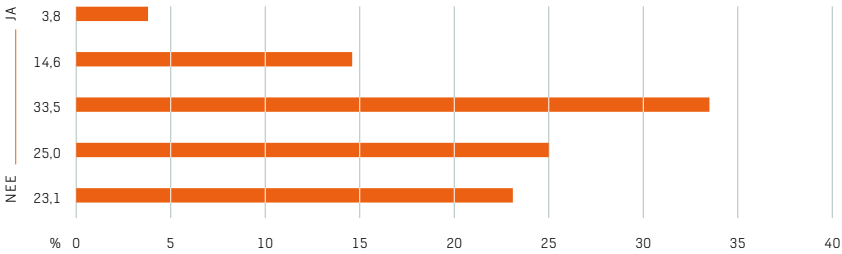
Hoeveel tijd zou je, vergeleken bij de huidige praktijk, nodig hebben om je werk goed te doen?

Tabel 13b HOEVEEL TIJD DENK JE GEMIDDELD MEER OF MINDER NODIG TE HEBBEN?

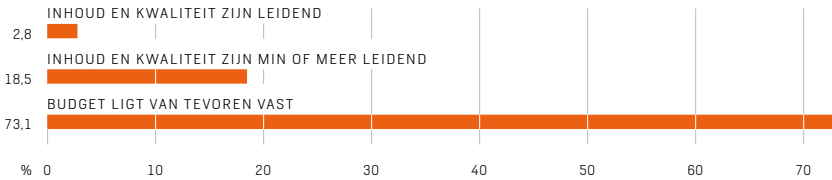
Kun je, in afwachting van feedback tijdens de ontwikkelperiode, voldoende vaart houden in je werk?

Tabel 14 KAN JE VOLDOENDE VAART HOUDEN IN JE WERK?

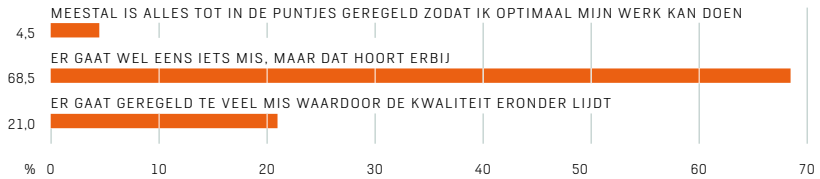
Hoe wordt naar jouw ervaring het productiebudget vastgesteld?

Tabel 15 HOE WORDT NAAR JOUW ERVARING HET PRODUCTIEBUDGET VASTGESTELD?

Hoe beoordeel je de omstandigheden tijdens het draaien?

Tabel 16 HOE BEOORDEEL JE DE OMSTANDIGHEDEN TIJDENS HET DRAAIEN?

‘Volgens mij weten we allemaal al heel lang dat autonomie en werkomstandigheden bijna altijd op gespannen voet staan. Dus wordt het tijd er echt iets aan te doen.’ A

‘De werkomstandigheden, contractpositie en honorering van regisseurs is ondermaats (als je op je eigen set staat weet je dat je reële dagloon waarschijnlijk minder is dan dat van de licht-assistent), terwijl je de meeste verantwoordelijkheid hebt en altijd inzetbaar moet zijn. Deze financiële onzekerheid tast ook de autonomie van regisseurs aan.’ S/R

‘Zolang we als filmsector geen minimumvoorwaarden afspreken waarbinnen we nog optimaal kunnen functioneren, zullen er altijd filmproducenten zijn die de grenzen opzoeken van wat toelaatbaar is. En zullen de filmmakers het tekort aan geld/tijd/ervaring moeten oplossen waar producenten verantwoordelijk voor zijn. Zonder inspraak of inzicht in budgetten en zonder stellingname van het Filmfonds hierin, zal dit leiden tot steeds meer onvrede onder filmmakers. Tot

we het niet meer accepteren en verandering eisen.’ A

‘Ik maak altijd duidelijke afspraken vooraf met iedereen met wie ik werk over autonomie en werkomstandigheden.’ S/R/A

‘Het grootste deel van de autonomie ligt in het voortraject: idee-ontwikkeling. Een deel van de producenten wil best op die manier samenwerken maar heeft zich erg afhankelijk gemaakt van Fondsen en kunnen dus weinig in je investeren; doen soms teveel projecten tegelijk. Als maker denk je vaak: waarom produceer ik het niet zelf in plaats van alle rechten af te staan en de hele tijd achter iedereen aan te lopen en te jagen. In de distributiefase zou de producent ook actiever moeten zijn; nu stoppen ze vaak als de film af is. Overigens zijn de bioscoop-exploitanten nog niet aan bod geweest, want die hebben ook een grote hand in het feit dat de Nederlandse film zo eenzijdig is en middelgrote films die potentieel WEL publiek hebben niet de kans krijgen.’ S/R

Is er volgens jou nog meer nodig (anders dan geld) waardoor de kwaliteit van je werk optimaal tot z'n recht zou komen?

‘Goede begeleiding van mensen die niet alleen maar hun smaak of idee aan mij op willen dringen maar mensen die daadwerkelijk op zoek zijn naar mijn ideeën, motieven en verhaal.’ **S/R**

‘Bij de omroepen - zowel de commerciële als de publieke - zijn er weinig of geen mensen op bepalende posities die echt verstand hebben van drama, laat staan van een creatief proces. Daar zie ik mogelijkheden tot verbetering.’ **R**

‘Men zou de makers wat serieuzer moeten nemen. Nu worden we vaak gezien als uitvoerders. Maar wil je kwalitatief hoogstaand werk afleveren dan moet je de maker ook als creator zien en beter voor hem of haar zorgen op alle fronten.’ **S/R**

‘Veel beter uitgewerkte scenario’s. Meer tijd voor decoupage en montage. Er zou vanuit omroepen, fonds en producenten veel meer op langere termijn gewerkt moeten worden. Nu moet je vaak gaan draaien omdat ze anders het eind van het boekjaar niet halen: de kwaliteit wordt door boekhoudkundige wetten gedictieerd.’ **R**

‘Een stevige inhoudelijke dialoog met de subsidiënt waarbij de ideeën van de makers uitgangspunt zijn, lijkt mij belangrijker dan ooit.’ **S**

‘Structuur. Dat er voortgang blijft zitten in het maakproces en dat niet steeds de agenda van de Fondsen of

televisie bepalen hoe mijn werkstructuur is (hollen of stilstaan).’ **R**

‘Het zou enorm helpen als de plannings realistischer werden. Net zoals het budget vaak leidend is ten aanzien van de kwaliteit en inhoud, geldt hetzelfde voor de planning. Die is zelden realistisch.’ **S/R**

‘Er is al een kleine kentering voor documentairebegrotingen, waarin meer gekeken wordt wat het reële budget zou moeten zijn dat de film nodig heeft, in plaats van uit te gaan van een min of meer vast bedrag. Maar dat kan nog beter. En dan gaat het ook om tijd die wordt begroot die nodig is om bv lang genoeg te kunnen researchen of monteren.’ **S/R**

‘Meer tijd en know how genereren voor scenario op de Filmacademie: het niveau van de lessen en leerkrachten is gelijk aan het resultaat (matig).’ **A**

‘Ik zou willen dat er tussen regisseurs, producenten en acteurs meer contact zou zijn en men van elkaar beter de eigen behoeftes weet.’ **A**

‘Ik vind het raar dat als het script ‘af’ is, de dialoog stopt en men zonder overleg dingen verandert.’ **S**

‘Meer contact met anderen, ook buitenlanders. Ergens anders kijken, om je eigen ruimte te vergroten.’ **S/R**

‘Erkenning en sparren met gelijkgestemden.’ **S**

'Het debat over het filmklimaat in Nederland binnen het werkveld, politiek en ook binnen de opleidingen blijven stimuleren.' **A**

'Ik droom af en toe van een plek waar je je als acteur en regisseur kan inschrijven als je nieuwe makers wilt ontmoeten. Om inhoudelijk met elkaar te sparren en werken, in plaats van een snel gesprek bij de koffie.' **A**

'Talentontwikkelingsprogramma's die gericht zijn op mensen die niet net afgestudeerd zijn.' **S/R**

'Gecoached worden door meer ervaren schrijvers (geen dramaturg verbonden aan de producent).' **S**

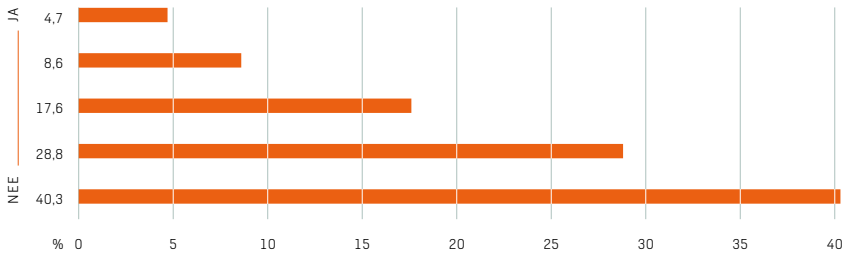
'Zelf kiezen van een dramaturg.' **S/R**

'Bij ontwikkeling van een scenario een onafhankelijke (internationale) coach die echt weet waar hij/zij over praat om de vinger op de zere plekken en de blinde vlekken (die er altijd zijn) te leggen, voordat de rest van de wereld zich met de inhoud bemoeit.' **S**

'Ik mis echt een lab zoals het Binger.' **S**

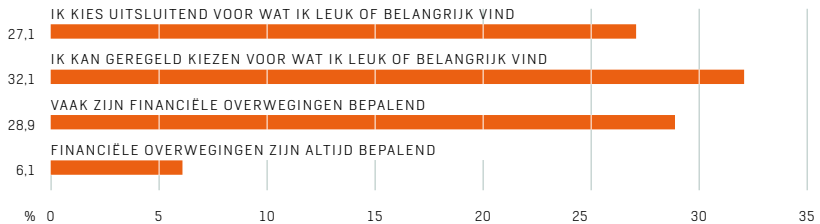
Verdien je genoeg om als creatief ondernemer te investeren in eigen nieuw werk?

Tabel 17 KAN JE UIT INKOMSTEN CREATIEF ONDERNEMEN?

Wat bepaalt de keuze voor je nieuwe projecten, geldnood of artistieke overwegingen?

Tabel 18 WAT BEPAALT JE KEUZE VOOR NIEUWE PROJECTEN?

Ik investeer in nieuw werk met tijd, door een plan onbetaald uit te werken. Die kosten verdien ik nauwelijks terug.’ **S/R**

‘Om te kunnen werken aan eigen ideeën moet ik al mijn financiële reserves uitputten. Dat gaat veel verder dan het investeren van het verdiende geld. Gek genoeg word ik ondanks nooit omarmd als mede-risicodragende partner; als co-producent dus eigenlijk.’ **S/R**

‘Omdat je geen geld krijgt om iets te ontwikkelen - dat moet altijd op eigen kosten - ben je al een jaar bezig voor je een goede aanvraag kunt indienen. Om te kunnen overleven moet je meerdere projecten tegelijk opstarten, zodat het altijd hollen of stilstaan is. Mijn bestaan als scenarist is een wedstrijd geworden met deadlines, waarvoor iedereen tegelijk snel afgerafelde ideeën moet ophoesten. Het hele wedstrijdachtige en format-karakter is killing voor de creativiteit. We zijn geen melkkoeien die aan de lopende band produceren voor nop. Het is heel demotiverend om steeds bij de eerste twaalf maar net niet bij de laatste zes te zitten. Daar zit heel veel onbetaald werk in en iedereen vindt dat normaal. Daarom kunnen schrijvers en regisseurs niet leven van hun werk en de rest van de crew wel, terwijl wij de creativiteit leveren en de bron van al het werk zijn!’ **S/R**

‘Je staat als individuele maker te zwak om hier verandering in te brengen en tegelijk mogen er door de wet op de

mededinging geen collectieve afspraken over honoraria worden gemaakt. Als scenarioschrijver loop je veel ondernemersrisico omdat je vaak veel en lang moet ontwikkelen (prototypes) voor er iets in productie gaat. Wanneer je onvoldoende kunt profiteren van behaald succes heb je ook te weinig financiële armslag om nieuwe projecten te ontwikkelen en/of jezelf inhoudelijk bij te scholen.’ **S/R**

‘Vaak nog afhankelijk van bijbaantjes omdat ik geen commercials draai. Ondanks dat ik aardig m’n sporen verdiend heb en me dingen gegund zijn door het fonds.’ **S/R**

‘Ik kan redelijk rondkomen van wat ik verdien, maar als er iets niet doorgaat is dat heel vervelend en duurt het een tijd voordat ik dat weer in heb gelopen. Gelukkig verdient mijn partner ook.’ **S**

Mijn inkomen als autonoom filmmaker is minimaal en onregelmatig. Mijn vaste inkomen en daarmee ruimte om te investeren komen van mijn docentschap aan een opleiding.’ **S/R**

Ik verdien op zich goed en genoeg. Daar moet ik wel heel veel projecten voor doen omdat de vergoedingen voor regisseur standaard veel te laag zijn. Ik kom daardoor niet toe aan het ontwikkelen van projecten die mijn interesse hebben.’ **R**

De inkomenspositie van acteurs is hard achteruit gegaan en uitgehold. De consequenties hiervan zijn niet voor iedereen even duidelijk en er is

veel verborgen armoede. Hierover wordt echter weinig gedeeld onder

collega's en al helemaal niet naar een werkgever/producent.' **A**

Wat zouden filmmakers in het algemeen anders kunnen of moeten doen om hun werk inhoudelijk en kwalitatief naar een zo hoog mogelijk plan te tillen?

'Eerst het probleem op de kaart zetten en vervolgens constructief kijken wat er moet gebeuren om de opleiding en voorwaarden die tot film leiden blijvend te kunnen verbeteren.' **A**

'Pleit voor een sterkere filmkritiek.' **S/R**

'Voorop moet komen te staan dat films niet op een "iedereen tevreden"-vergader / poldermanier ontwikkeld kunnen worden. Dat is de doodsteek voor elke kunstzinnige uiting. Autonomie moet voorop staan en de makers moeten zich dat toe-eigenen.' **R**

'Bij zichzelf blijven en geen werk aannemen als het eigenlijk niet gemaakt kan worden omdat er te weinig budget is. Ga voor alles of niets.' **A**

'Buiten de gebaande subsidiekaders denken en elkaar meer helpen.' **S/R**

'Een manier zien te vinden om minder afhankelijk te worden van fondsen.' **S**

'De eigen identiteit volgen (er is talent genoeg), jezelf niet verloochenen. Meer zelfkritiek. De internationale film moet het referentiekader zijn. Kunnen we daar aan tippen? Kunnen we iets maken dat op een of andere manier de internationale filmwereld op zijn kop zet? Kunnen we weer cinema maken? Kunnen we iets maken dat wezenlijk is en de tand des tijds kan doorstaan?' **S/R**

'Zich samen uitspreken tegen de structuur. Meer verenigen. Samen werken aan inhoud.' **R**

'Meer naar elkaars werk kijken, ons beter verenigen in een grote unie, durven vechten voor betere kwaliteit en mogelijkheden.' **S/A**

'De producent een minder grote rol laten spelen in het creatieve proces. De dramaturgen niet teveel macht geven. De producent niet altijd mee laten beslissen over bijvoorbeeld de acteurskeuze.' **A**

'We zouden ons niet langer bang moeten laten maken met opmerkingen dat als wij eisen stellen of in opstand komen dat er dan geen enkele film meer te financieren is of dat Den Haag dan de stekker eruit trekt.' **S/R**

'Ik roep kritische en idealistische collega's op om gezamenlijk aan een beter filmklimaat te gaan werken, zodat wij niet langer het cinematografische stiefkind van Europa zijn.' **S/R**

'Meer kennis en ervaring delen, elkaar constructief kritisch benaderen en ook meer laten weten als iets wèl goed is met argumenten.' **S/R**

'Meer lezen, meer interesse in de wereld, probeer de wereld te begrijpen, laat je niet meeslepen door de

linkse gedachtenpolitie, reis! Praat met oudere mensen, praat met jongere mensen, geloof in je eerste idee, ga terug naar je eerste idee, zeg nee tegen de macht.' **R**

'Een scenario/filmplan indienen NIET op basis van opgelegde thema's, deadlines en eisen.' **S/R**

'Feedback van collega's in plaats van omroepmedewerkers en Filmfonds-adviseurs. Zij die zelf schrijven komen bijna altijd met beter advies en minder mening.' **S/R**

'Mijns inziens moet er iets structureels veranderen. Er moet naar de inhoud worden gekeken in plaats van of een producent "recht" heeft op het aanvragen van subsidie; waarom kan een schrijver niet alleen subsidie aanvragen en helpt het fonds bijvoorbeeld met het zoeken van een geschikte producent? Het fonds zou meer moeten bemiddelen dan dirigeren.' **S/A**

'Om het echt naar een hoger plan te trekken moet het filmklimaat anders. Dus minder macht voor fondsen en omroep. Meer macht naar de driehoek producent, schrijver en regisseur. Waarbij het van belang is dat de regisseur en de schrijver zelf een producent kunnen kiezen waar ze mee willen samenwerken. Dat is nu vaak omgekeerd.' **S/R**

'Betere filmopleidingen volgen, in het buitenland werken, langer schrijven en dieper zoeken. Zorgen dat het echt ergens over gaat, meer risico nemen,

leef hebben, trouw zijn aan jezelf.' **S/R**

'Ga op zoek naar de verhalen die jij wilt vertellen en niet naar verhalen waarvan je denkt dat ze verteld moeten worden.' **S/R/A**

'Meer solidair zijn en niet werken voor zenders die makers uitkleden, producenten die daar aan meedoen, omroepen die hun rechten stelen. Politici ervan overtuigen dat ze een systeem van uitbuiting beschermen, vooral als het om het omroepsysteem gaat.' **S**

'Ik zou graag zien dat filmmakers leidend en niet volgend zijn in het maatschappelijk debat. Er ligt een taak in het prikkelen en uitdagen van het publiek, meer dan in het bedienen en vermaken van het publiek.' **A**

'Meer tijd nemen in de ontwikkelingsfase. Nu is er in mijn beleving geen tijd om scènes of plotlijnen die van acceptabel niveau zijn door te ontwikkelen tot hoog niveau. Alle (schaarse) tijd gaat naar het redden van de overduidelijk zwakke plekken in het script. Dit duurt tot op de set. Ook daar is het vaak zo dat een scène of een take die 'okay' is gebruikt wordt om tijd in te halen, niet om de scène exceptioneel te maken.' **A**

'Trouw proberen te blijven aan zichzelf. Niet zo snel genoeg nemen met gewoon maar werk. Elkaar bevragen, adviseren, daadwerkelijk bij elkaar te rade gaan. Voor elkaar in de bres springen. Veel meer solidair zijn met elkaar, waardoor we op alle vlakken een sterker front vormen en meer

kunnen afdwingen. Hand ook wat vaker in eigen boezem steken.’ S

‘Meer nee zeggen en voet bij stuk houden, daarbij enerzijds uit kunnen gaan van respect voor het vakmanschap en artisticeit van makers bij producenten, omroepen, fondsen, financiers en anderzijds van solidariteit bij filmmakers onderling.’ S

‘Niet alleen maar naar het fonds kijken.’ S

‘Netmanagers wippen.’ A

‘Originele ideeën uitwerken, het leven / de werkelijkheid als leidraad nemen, niet blockbusters willen nadoen.’ A

‘Kritischer op eigen werk zijn, meer samenwerken met anderen, meer leren van het buitenland.’ S/R

‘Meer samenwerken met gelijkgestemde geesten, artistieke kruisbestuiving nastreven.’ A

‘Hun verantwoordelijkheid nemen. Zich niet meer laten opzadelen met opgedrongen ideeën van betrokken dramaturgen, Filmfonds, producenten en hoofden drama.’ S/R

‘Beseffen dat we niet op een eiland leven, meer zien waar we alleen maar kijken en ons laten inspireren door de maatschappij zoals die nu is. Maar bovenal het filmvak zien voor wat het werkelijk is: “an adventure of insecurity,” zoals Cassavetes het noemde. Meer risico’s nemen. Durven falen.’ S/R

‘Lezen, lezen, lezen. Literatuur, kunst-

geschiedenis, art cinema van voor 1980 zien: zelfontwikkeling.’ S/R

‘Breder oriënteren.’ A

‘Visueler werken en denken.’ S/R

‘Dieper, langer nadenken. Meer verdiepen.’ A

‘Echt kijken naar wat er in de maatschappij gebeurt en daar iets mee doen in welke vorm dan ook.’ A

‘Blijf focussen op het verhaal, de inhoud. Stel alles in dienst daarvan.’ A

‘Zoeken naar een zo groot mogelijke onafhankelijkheid van de bobo’s.’ S/A

‘Nooit onder een fatsoenlijke prijs werken. Hiermee definieer je het belang van je authenticiteit en je autonomie.’ S

‘Nederlandse filmmakers hebben (uitzonderingen daargelaten) in het beste geval lef, maar ze tonen weinig moed. Moed is echt nog iets anders dan een beetje lef.’ S/R

‘Zich meer inhoudelijk met productie bezig houden en meer vakmensen om zich heen eisen (dus geen crew met stagiaires).’ R

‘Samen optrekken en minimumvoorwaarden afdwingen bij filmproducenten. Samen optrekken en eerlijke auteursrechtelijke vergoedingen opeisen bij producenten, omroepen en kabelbedrijven. Samen optrekken en meer transparantie eisen van filmproducenten. Maar daar hebben we wel de steun van het Filmfonds bij nodig.’ A

‘De geldstromen transparant krijgen en naar hun hand zetten. Dan zou de filmwereld niet bestaan op basis van economische parameters.’ **A**

‘De krachten bundelen om aan fondsen, producenten en omroepen duidelijk te maken dat de kwaliteit niet omhoog gaat zolang ze zich blijvend laten leiden door angst in plaats van ambitie.’ **S/R**

Wil je nog iets toevoegen?

‘Waarom moest dit anoniem? Dat is nu net het probleem van de Nederlandse filmwereld. Iedereen is bang. We moeten juist open zijn, met elkaar communiceren vanuit respect. Maar dat is moeilijk voor veel Nederlandse filmmakers. Ze zijn teveel elkaars concurrent en beseffen niet dat het succes van anderen henzelf ook succesvol kan maken. Deze enquête zou niet anoniem moeten zijn. Mijn naam is Roel Reiné.’ **R**

‘Het zijn de omstandigheden die moeten veranderen. Openheid, vertrouwen, nieuwsgierigheid. Loslaten van de aanname te weten wat de kijker wenst. Die heeft geen idee maar wil volgens mij voornamelijk verrast worden. Als je mensen zo weinig verschillende dingen aanbiedt zullen ze zich ook nooit kunnen ontwikkelen. Kortom, in ’t algemeen gesproken doen de Nederlandse omroepen hun publiek te kort.’ **R**

‘Je vraagt je soms af of het hele AV-denken in Nederland niet teveel een zakelijk gebeuren is en of er mis-

‘Meer onderlinge communicatie vanaf het begin, zo beter begrip krijgen voor elkaars werk, elkaar steunen, minder mannelijke ego’s (ook van sommige vrouwen), betere communicatie.’ **S**

‘Staken en meer tijd (is geld) eisen, het schrijversvak eens goed doorlichten en meer risico’s nemen in rolbezetting.’ **A**

schien wat meer ARTISTIEK leiderschap bij zou kunnen. Ik zoek m’n heil in ieder geval over de grens. Sterkte hiero.’ **R**

‘Ik hoop van harte dat het niveau van de Nederlandse film en het Nederlandse tv-drama omhoog gaat. Misschien moet dat al beginnen bij de opleiding. Mensen die van de NFTVA komen worden nu al tijdens de opleiding aan de leiband van de omroepen gelegd.’ **S**

‘Er is zoveel hoogstaand, enthousiast en vernieuwend talent dat geen match tegenover zich vindt bij instanties en organen die dat talent hun stem zou moeten geven. Het risico moet weer omarmd, gewaardeerd en uitgevoerd worden.’ **S/A**

‘Ik hoop dat deze enquête iets wezenlijks oplevert. Ik vind het positief dat er niet vanuit geld, maar vanuit een andere invalshoek wordt gedacht. Tegelijkertijd zeggen we op de set regelmatig tegen elkaar: “Nou, we hebben het toch weer gered, ondanks

het budget en het aantal draaidagen. Nu zullen we volgend seizoen waarschijnlijk twee draaidagen minder krijgen, omdat we hebben laten zien dat het toch weer haalbaar was!” s/r

‘Bottom line: Nooit meer romkom.’

s/r

‘Ik mis erg de makers of ex-makers bij het Filmfonds. Als je vroeger een maker in de adviescommissie had kon je echt met diegene in discussie, zonder dat men zich aangevallen voelde. Het lijkt me sowieso tijd voor een nieuw Filmfondsbestuur. Gewoonlijke werden die na acht à tien jaar vervangen en dat is, gelijk een regering, niet meer dan gezond.’ s/r

‘Ik geloof dat er echt hele goede mogelijkheden zijn om ons film- en serielandschap naar een hoger plan te tillen. Dit begint bij de omroepen en fondsen, daar moeten meer beleidsbepalers zitten die werkervaring hebben binnen de filmindustrie. Mensen die weten hoe het is om een script te schrijven, een film te regisseren, een rol te spelen. Ze zullen vanuit hun eigen ervaring ook staan voor meer vrijheid voor de makers en dit gaat de kwaliteit bevorderen. Daarnaast moeten wij als makers principiëler

zijn - minder compromissen wat betreft inhoud, minder klussen doen alleen maar voor het geld. Om dit te bereiken moeten we ook meer samenwerken binnen de verschillende disciplines en kan het nooit meer zo zijn dat producenten de kant kiezen van distributeurs en kabelexploitanten als het gaat om de verdeling van rechten en gelden.’ s/r

‘Er moet meer onderzoek worden gedaan naar hoe creatieve processen het best worden gestimuleerd en begeleid. Die bevindingen moeten hun weerslag hebben in de inrichting van het systeem van scholing, financiering en selectie. Mensen die op cruciale posities zitten die beslissen over besteding van publieke middelen aan projecten, moeten regelmatig worden vervangen en/of moeten laten zien dat zij misschien net als mensen in het juridisch systeem of de medische wereld voldoende bijscholingspunten halen om gekwalificeerd te zijn voor hun positie. Schrijvers, regisseurs en producenten zouden meer met elkaar moeten spreken over ieders rol bij de totstandkoming van films. Een meer gelijkwaardige relatie in de driehoek zal zowel vertrouwen als verantwoordelijkheid kunnen vergroten.’ s/r

Fijn dat we ons ei
dat we ons
ei mochten uitstorten, succes met de verwerking.
Goede vragen om bij stil te staan.
Heel benieuwd naar het symposium

Goede enquête!
Ik kan dit initiatief en deze enquête bijzonder waarderen en zou graag op de hoogte blijven van verdere ontwikkelingen en acties.
Dank u voor dit initiatief!
Spannend, Benieuwd, of dit interview een verandering teweeg zou kunnen brengen.

Veel succes, goed dat jullie dit doen!
Succes hiermee!
Sommige vragen in deze enquête vond ik erg algemeen en daardoor moeilijk te beantwoorden.
Hartelijk dank voor deze gelegenheid, die ontzettend gezellig tot niets zal leiden.

Ik ben blij dat deze enquête wordt gehouden en ik wens de initiatiefnemers veel succes toe. Ik hoop dat de positieve van allen die werkzaam zijn in deze sector eindelijk weer eens gaat verbeteren na de afgelopen jaren waarin je moest talen. Het ligt bij deze vorm van kunst waarvan je houdt.

Succes met de inventarisatie!
Heel Heel goed deze enquête!
Goed dat jullie dit onderzoek doen!

Goed zo'n enquête, maar wie gaat er naar de luister?

MET DANK AAN AKADEMIE VAN KUNSTEN
DORNBURG
VANN BART OOSTERHOORN
DRUK DRIJKWERKDEAL

Zeer goed en zinnig initiatief! Dank.

